

CSALÁDI HIREK

(Négy sorig 4 P,azonfelül soronkint 1 P) Friedmann Mancika Kisvárdai, Silber Samuel Mád, jegyesek. Spira Aranka Uzhorod, Farkas Aron Rachov jegyesek. Grünfeld Lenke Kisvárdai, Holländer Ármín Miskolci, jegyesek. (A miskolci T. B. gratulál.) Engel Janka Csepel, Steiger Dezső Budapest, jegyesek. (bpesti T. B. gratulál.)

Menyasszonyi ajándékok, óra és ékszerárak legmegbízhatóbb vétel és eladási forrása GESTETTNER IMRE, Újpest, Király-u. 47. Budapesti telefon 2-945-60. Ékszertőzsdetagg.

ישנה קמנה בק"ק בעלעד A beledi jesiva keretében a kisebb tanítványok oktatását, ill. a siúrhöz való teljes előkészítést ellátja egy talmidhóchom, a főrabbi felügyelete mellett. Teljes ellátással, kvártérral, havi 25 P. Tananyag: Gemóre Sabosz, Chülín, Ajrach Chájim Hilchajsz Sabosz, Chümis-rasi, Nach. Cím: Silberstein főrabbi úr leveleivel, „Tachlisz” jellegre, Beled.

Weisz Mendel-nél a סוכה-ban is csak 1.40 a 4 fogásos orth. כשר menü VII. Wesselényi-u. 18 (Kazinczy-u. sarok) Cimre ügyeljen

Apró hirdetések

Pályázatok és apróhirdetések díjazása: Minden szó egyszerű beiktatása 16, vas-tagon szedett betűkből 32 fillér. Állástkeresőknek 10, ill. 20 fillér. Legkisebb hirdetés díja 2 pengő. Az összeg előre küldendő be; lehet 10 filléres levélbélyegekben is. KERESÉK azonnalra vegyeskereskedésbe ügyes, megbízható, szombattartó segédet. Löwin B. Béla, Rajka. AZONNALRA keresek jól főző orth. nőt, akire a háztartás összes teendőit rábízni lehet. Fonföder, Budapest, Szent István-tér 16. SEGÉDET keresek vas- bór- és fűszerkereskedésbe, teljes ellátással. Leitner Herman, Hajduszóvár. KERESÜNK jó böchert, hittan tanítására. Havi fizetés 20 P és vándorkoszt. Cím: Altman Andor, Poroszló. FRIEDLÄNDER József képesített kőfaragó SÍRKÓRAKTÁRA: Debrecen, Piac-utca 60. és Kassai-út 37. (Mátészalkán, Gróf Tisza István-utca 6.) NAGYOROSZI-i jesivában Rajs-chaj-deskor megkezdődik a tanulás, az új internátusban a böcherek igen olcsón nyernek ellátást. Cím: Pollák főrabbi, Nagyoroszi. Jeligés levelek továbbításához 20 filléres bélyeg mellékelendő. JESIVO K'TANÓ. 14 éven felüli jesivába készülő ifjak kellő előkészítésben részesülhetnek. Szakmát- és idegen nyelveket is elsajátíthatnak. Szegények ingyen oktatásban részesülnek. Guttman rabbi, Bpest, Thököly-út 83. VALLÁSOS magányos nőt keresünk menzánkban való főzésre, 10 böcher részére. Jesivamenza, Nagyoroszi. ORTH. ebékosztot keresek. „Izabella-utca környékén” jelige. VAS- fűszerüzletembe felveszek tanuló- nak, kezdő fizetéses segédet, vagy nagyobb fiút. Brack Fülöp, Jászkarajenő. KERESÉK chaszidiz böchert, aki 10 és 14 éves fiaimat gemóre-tajszefezsre tanítsa. Sábel Sándor, Nagybánhegyes. JÓMEGJELENÉSÜ ügyes fiamat oda- adnám mechanikai, műbutor stb. szak- mára, szabad idejében gyermekekkel is tanulhat. Cím: Ziffer Lajos, Pápa, Csatorna-u. 5. GYAKORLATTAL bíró rőfös-fűszeres segédet felveszek. Fischer Jenő, Ricse. OPÁLYI-I JESIVA vezetősége értesíti az oda jönni szándékozó böchereket, hogy csakis abban az esetben nyerhet- nek felvételt a jesivába, ha magukkal hozzák illetőségi bizonyítványukat, to- vábbá személyazonosság igazolványt és utóbbi időből való levente-igazol- ványt. SZOMBATHELYI jesivában tanulni óhajtó 2 pesti böcher elsőrendű olcsó ellátást kaphat, esetleg cseréről is le- het szó. Berkovits kántor, Szombathely

FAÜZLETEMBE keresek volt böchert, aki chümis-rasi tanítására és polgári- ból való vizsgáztatásra is vállalkozik. Wieder Miksa, Jánk. BÉCSBEN végzett Bész Jákob-tanítónő, Budapesten órát vállal. Jel. „Wien”. FELKÉRETNEK, akik szidür, mach- zajr, vagy szlichajsz-ban hibát találtak, szíveskedjenek annak pontos helyét velem közölni, a könyv kiadásának, nyomásának és évszámának megjelölé- sével. Günsberger Fülöp, Rákoshegy. GYÖNGYÖSI jesivába jönni szándéko- zók, forduljanak válaszlappal: Jung- reisz A. főrabbihoz. HÁZTARTÁSOM vezetésére megbízható vallásos leányt keresek, október 1-re. Ajánlatokat bizonyítványmásolatokkal kérek. Ungár Sándorné, Szombathely, Széll Kálmán-utca 19. MENZÁNKBA szakácsnőt keresünk. Azonnali ajánlatot kérünk. Orth. Tal- mudiskola (jesiva), Sopron, Paprét. TANITÓI oklevéllel rendelkező 25 éves gyakorlott vas- fűszerkereskedősegéd állást keres. Jártas kerékpár- festék szakmában, irodai munkában. Jelige: „Tanít, kiszolgál, adminisztrál”. ZSIDÓGIMNÁZIUMI tanár előkelő kör- nyezetében orth. ellátást, német társal- gást, szakszerű bánásmódot talál egy diák. Teréz-körút 21. III. 1. (Telefon: 128-550.) BEJÁRÓ kiszasszony, ki magyar-német nyelveket jól bírja, kerestetik 2 gyer- mekhez. „Orth. családhoz” jelige. KERESÉK 3 iskolás gyermekemhez, val- lásos, németül is beszélő kisasszonyt, ki a háztartásban is segítkezik. „Meg- bízható” jelige. JESIVA KETANÓ létesül Salgótarján- ban. Aki Rajs-chajdesig levélileg je- lentkeznek, azok ellátatnak kosztnapok- kal. Cím: Fränkl Lázár, Salgótarján, Fő-út 80. ÁLLÁSTALAN okl. tanítók, tanítónők, tanárok, szerény díjazásért, ellátásért vállalkoznak elemi és középiskolák korre- petálására. Cím: Orsz. Izs. Tanítógye- sület, Wesselényi-u. 44. (Tel.: 144-085) 3000 P-IG fizetek lelépést bármely hit- községi állásért. „Hatorasz Hajroóval rendelkezem” jelige. JOBB családból való chazajr-böchert keresek jesivamba fiam mellé. Teljes ellátás biztosítva. Ugyancsak jesivám- ba még 4-5 böcher írásban előre jelent- kezhets. Chülín-t, Ajrach Chájimot és Jajre Déót tanulunk. Grosz M. főrabbi, Sarkad. EIVESZETT sárga kézitáskám talisszal, selyem övvel és „Tikiiné Zajhár”-ral. Megtaláló vagy vevő kiadását köszö- nettel megtérítem. Stern Mór, Búd- szentmihály. Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: GROSZBERG JENŐ Klein S. nyomda, Bpest, VI. Lovag-u. 14. Telefon: 1-111-95.

אללנע מינינע יידישע צייטונג

ZSIDÓ UJSÁG AZ ORTHODOX ZSIDÓSÁG FÜGGETLEN HETILAPJA

Alapította: Groszberg Lipót Szerkesztőség és kiadóhivatal: BUDAPEST, VI., EÖTVÖS-UTCA 26/C. Telefon: 1-238-08. Csekk számla: 50.791. Egész évre 20 pengő. Külföldre P 25. Szerkeszti: Groszberg Jenő

A pesti orthodoxia Tóra-estélye

Fenségesen magasztos őszi ünnepeink méltó befejezése a Szimchasz Tajró, a Tóra örömmünnepe, melynek főmomentuma a Tóra örökérvényiségének és vég nélkülségének dokumentálása: alig- hogy befejeztük a Tórát, nyomban újra- kezdjük. Mert a Tórát csak látszólag lehet befejezni, de ténylegesen sohasem, amint ezt a Talmud Éruvin 54. lapján mélyesen fejtegeti: hogyha vala- hányszor is átismételjük ugyanazt a tórai tételt, mindannyiszor újabb és újabb tanítást merítünk belőle. („Dadeho j'ravichó b'chol ész...”) Ezért van az, hogy a Tóra befejezésénél, — újból Be- résisz-nél, a kezdetnél tartunk. Ilyen igazi Tóra-szellemű áthatott Tóra-estélyben volt része a budapesti orthodoxiának vasárnap este. Jesivaifjúságunk, melyre mindenkoron büszkén tekintünk, mint az orthodoxia jövőkének generációjának zászlóvivőjére, az ünnepek előtt hazajött a jesivákból, de közülük senki sem „fejezte be” a Tórát, hanem mindenki újból „meg- kezdi”, továbbfolytatja. A Chajlhamaj- édkor a hitk. dísztermében a rabbiság által nyilvánosan megvizsgáztatott mintegy másfélszáz böcher most újból szétszéled a különböző jesivákra és búcsúztatásukra a hitközség vasárnap este — minden eddigi ilyenmü rendez- vényt túlszárnyaló — fényes, bankettel egybekötött búcsuestélyt rendezett. A hatalmas díszterem alig tudta be- fogadni a szülők, a böcherek és az ér- deklődők nagy seregét. Ott volt min- denki, akinek a Tóra utánpótlásának nagy kérdése szívügyét képezi. Az asz- talfőn helyet foglaltak Sussmann és Steif rabbik, Horovicz jeruzsálemi rabbi, Kahan-Frankl Samu országos-, obudai Freudiger Ábrahám hitközségi-, dr. Friedmann Izidor chevra- és Klein Márkus saschevra- elnökök, Welcz Braun, Günsberger, Guttman stb. rabbik. A Hizoháru elnöksége részéről ott volt obudai Freudiger Fülöp, dr. Deutsch Adolf, Róth Henrik, Stern

Ödön, Klein Dávid. Megjelent dr. Rei- ner Imre irodai jogtanácsos, Groszberg Jenő főszerkesztő. A felszólalások sorát obudai Freudi- ger Fülöp, a „Hizoháru” budapesti jesivatámogató egyesület ügyvezető el- nöke nyitotta meg. Keresetlen szavak- ban üdvözölte a megjelenteket és fel- olvasta azon böcherek névsorát, akiket az erre hivatott bizottság ösztöndíjak- kal, illetve szókim-mal kitüntetett. Utána Sussmann rabbi a vallásossággal párosult Tóra nagy fontosságát fejte- gette szép Tóraigék kapcsán. Obudai Freudiger Ábrahám elnök örömmel szó- gezte le, hogy a múlt évben a Chevra Kadisa által megindított ösztöndíj-akció — melyről annak idején beszámoltunk — a legszebb mederben halad. A múlt- évi 750 P-vel szemben ma már kb. 1200 P áll e célra rendelkezésre. Köszönetet mond a Chevrának, a hitközségnek, az országos irodának, a Bikur Chólim-nak, valamint a Mayer Testvérek cégnek, Binetter Jenőnek, Stern Leónak, Sputz Sándornak, Schlesinger Adolfnak, hogy anyagi támogatásaikkal előbbre vitték az akciót, végül külön kiemeli Böhm Ja- kab áldozatkészségét, aki nagyobb ala- pítványt létesített a „Hizoháru” javára. Steif Jonathan rabbi az érdeknélküli tó- ratanulásról (Tajró lismah) mondott megszívlelendő szavakat, Horovicz rabbi pedig a „Hizoháru” mintaszéri szerve- zetéről és teljesítményeiről beszélt nagy érdeklődés mellett. Az „öregék” után a „fiatalok” kerül- tek sorra, hogy szebbnél-szebb és mé- lyenszerűbb tóraigékkel gyönyörködtes- sék a hallgatóságot. A „kitüntettek” fejtegetéseikkel bebizonyították, hogy érdemesek a jutalomra. A fiatal és sokat ígérő böcherek valóban mesterit nyuj- tottak és a hallgatóságban azt a meg- győződést keltették, hogy a fővárosban a Tóra-tanulás ביי הריאים lépésekkel halad előre. Dr. Deutsch Adolf igazgató zárszavá- ban rámutatott arra a páratlan tiszte-

letre és megbecsülésre, melyben a buda- pesti orthodoxia az ő jesivaifjúságát minden vonatkozásban részesíti. Kéri a böchereket, hogy szorgalommal és vallá- sossággal mutatkozzanak méltóknak erre a szeretetre. Az itthonmaradtak- nak lelkére köti, hogy legyenek buzgó látogatói és támogatói a Tiferesz Bachu- rimnak. Éjfélkor egy „riküd” fejezte be a fe- lejthetetlen ünnepséget, a „v'táhér libé- nú” akkordjai mellett és most már 150 böcher indul el a különböző jesivákba. Legujabb a Szentföldről Lapunk 3. oldalán beszámolunk a leg- ujabb szentföldi eseményekről. Lapzártá után a következő jelentést vettük: Jeruzsálem, okt. 4. A palesztinai had- erők parancsnoksága rendeletet adott ki, amelyben kötelezővé teszük a csapa- toknak az azonnali fegyverhasználatot, ha ellenszégüléssel találják szembe ma- gukat. A haifai kikötőbe befutott teg- nap a Sussex nevű angol hadihajó, nagy- számú legénységgel a fedélzetén. A le- gényiséget nyomban a városba vezényel- ték, míg a Haifában állomásozó gyalog- ezredet Jeruzsálembe küldték az ottani helyőrség megerősítésére. A Palesztinában állomásozó angol haderők jelenlegi létszáma 7500 ember, ami elegendőnek látszik a rend fenntar- tására. Ha ez a létszám mégis kevés- nek bizonyulna, újabb csapatokat vezé- nyelnek Palesztinába Egyiptomból. A legfelsőbb arab tanács őrizetbevert tag- jait és az arab bank elnökét a Sussex hadihajó fedélzetére szállították, ahol katonák őrzik őket. A kormány ma el- rendelte a sajtócenzúra bevezetését. A „Times” a következőket írja: „A legfelsőbb arab tanács törvénytelené- nyílvánítását sok arab is örömmel fo- gadja, akik megkönnyebbülten fognak fellélegezni a terror nyomása alól.

Frankl Adolf z. c. l. emlékezete

Tiszi 28-án vasárnap volt *R. Avrohom Frankl z. c. l.* első Jahzeitja. Egy év távlatában tündöklék előttünk az orthodoxia megdicsőült országos elnökének képe. Tülvilági fényben ragyog előttünk, *„Maalajesz K'dajsim üthajrim*, a szent-életük és tiszták régióiban. Ugy érezük megdicsőülése első évfordulójánál, mint amikor *Jechezkel* próféta az i'teni glória elvonulásakor hangoztatja (11. fej. 24. vers): „*Vajjal méoláj hamar'eh* — elvonult előttem a ragyogó jelenség”. Fényben tündöklék előttünk az ő egész egyénisége, akinek élete tartalmát *Kajhelesz* filozófiája jellemezte legkésebben: „*Esz Hoelajkim j'ró v'esz miczvajszov s'majr, ki zeh kol hoádom* — félj az I'tentől, őrizd meg parancsolatait, mert ez a teljes ember”.

És most egy éve elköltözött, elvonult a

megdicsőülésbe. És ha arra gondolunk, hogy milyen felejthetetlen nekünk, érezzük, hogy miért nevezi a hódoló tisztelet *Rabbi Simajn ben Jajchói* elhunytának napját: „menyegzője napjának”, érezzük a Megdicsőült esetében is, hogy „az Igaz, halálában nagyobb, mint életében”, mert eljegyezte magát az Örökkévalósággal.

Látjuk Őt! Letekint reánk, előkelő, kedves, bársnyos tekintetével, bölcseséget és finomságot árasztó megjelenésével. Emlékezte beirja szívünkbe a szent igét (Jesájó 30) : ... *v'hójü énecho raj-ajsz esz majrecho* ... — szemeid lássák a te mesteredet, füleid pedig hallják a szót: ez az út, amelyen vonulj”. S mi fogadalmat teszünk: „*l'ajraj niszá v'nélch*” — fényénél vonulunk tovább és haladunk a hamisítatlan orthodoxia általa jelzett útjain!

Alexander Vilmos Jeruzsálem: Az első évforduló

Egy év eltelt, amióta *R. Avrohom Frankl* befejezte földi pályafutását és *niszvakkés bajsivó sel maaló*, a felső régiókba szállt, hogy ott folytassa örök életét és mennyei glóriával világítson a földön végzett munkájával az ittmaradottaknak, akik nyomdokain haladnak.

Főösleges munkát végeznék, ha megemlékezésem keretében a Megdicsőült kíváló emberi tulajdonságairól, műveltséggel párosult nagy Tóratudásáról és vallásosságáról beszélnék, — hiszen ezek közismertek. De meg kell emlékezni Róla, hogy példaként odaállítsuk az utókorunk. Meg kell emlékezni Róla: aki életével állított emléket önön magának s így azután mégsem szabad nyomtalanul elhaladni azon nap mellett, melyen *R. Avrohom Frankl* itthagyta földi tevékenységét.

Ő ugyan csak egy kis *misnájoszt* kért tisztelőtől erre a napra, mi azonban meg akarunk emlékezni elsősorban az Ő konciliáns, nobilis lényéről, amiáltal mint a magyar orthodoxia feje, hitközségei-

ben — nagy általánosságban — megteremtette a harmóniát; s mint szentföldi *nósi*, a pozsonyi főrabbiival karöltve eredményesen működött a béke istápolásán. Külön hálaival tartozik emlékének a szentföldi *jisúv hajóson*, mivel — amint nemrég is megírtam — a Megdicsőültnek orozslánrsze volt a jeruzsálemi „Magyar Házak” felépítésében.

Vendégszeretete legendás volt. A szentföldi zsidók külön-külön dicsekszenek *Reb Avrohom z. c. l.* barátságával és bizalmával, hiszen minden nála járt palesztinai zsidót különösen kitüntető szívélyességgel fogadott és a szombati asztalhoz invitálta.

E sorok íróját — még sátorlajauj helyi hitközségi elnökhelyettesi időben — egy látogatás alkalmával rendkívül barátságosan fogadott. A kóvédot meg-sokalva, megkérdeztem: — „*Minek köszönhetem a feltűnő kedvességet, melyben engem, az egyszerű embert részesíteni méltóztatik?*” „Hát talán másképp van megszokva tőlem?” hangzott a válasz.

A legméltóbb emlék amit a Megdicsőültnek állíthatunk, az, ha szellemében élünk, Tóráját folytatjuk. Ilyen nemes szellemről áthatott kegyeletes ünnepség színhelye volt vasárnap a Frankl-bész-hamidros. *R. Avrohom Frankl z. c. l.* Jahzeitja alkalmából kettős szíjűm volt. Kahan-Frankl Samu elnök, valamint az unoka Kahan-Frankl Mózes (Czivi) külön-külön traktátust fejeztek be az évfordulóra és mélyértelmű hadron-fejtegetéseiken kívül, a Megdicsőültnek elmés magyarázatait is felelevenítették a *sz'üdasz miczvo* alkalmával. A Boldogult caddik sirjának számos látogatója volt vasárnap. A hetiszidraban *Rasi* által idézet *Mislé-szóval*, fejezzük be megemlékezésünket: *Zécher caddik liv-rochó!*

Érdekes, hogy hitközségem előjárósága megbízásából „veszekedési szándékkal” jöttem a méltóságos elnök urhoz egy bizonyos ügyben, de mopdanom sem kell, hogy ezek után kénytelen voltam szándékomról lemondani...

R. Avrohom Frankl hiányát mindig érezni fogjuk. Egy éve eltelt, amióta el-hagyta nyáját és még nem tudtunk megbarátkozni a gondolattal, hogy Ő nincs többé. Csupán az vigasztal meg bennünket, hogy szelleme tovább él méltó utód-jában, Kahan-Frankl Samu elnökben, aki *R. Avrohom* nyomdokain vezeti mind a magyar orthodoxiát, mind a szentföldi magyar Kajleit.

A gödöllői autókatasztrófa. *Hersch Samu* az ismert váci „Bész Semüel” internátus alapítója *Jajmkipürkor* elhunyt 76 éves korában Budapesten. Az elhunyt a gödöllői neológ hitközségnek díszelnöke lévén, a temetésén az ottani hitközség is képviseltette magát küldöttségileg, ami azután megdöbbenően szomorú kimenetelű volt. Három autóban indult el ugyanis a küldöttség, melyben az elnökön, *Eisenberger Géza* főrabbin és egynéhány tekintélyes vezetőségi tagon kívül résztvett a nőegylet elnöknője, pénztárosnője és a főrabbiné is. Cinkota táján a leghátulsó autó hátramaradt, hogy benzint vegyen föl. Ugy látszik a soffőr be akarta hozni a kését, nagyobb sebességgel hajtott és így történt, hogy egy szénásszeker mögül váratlanul felbukkanó teherautóval összeütközött. *Rottmann Lipótné* rögtön szörnyet halt, a főrabbi felesége pedig pár óra múlva a kórházban szenvedett ki. *Blumenthal Manóné*, a nőegylet elnöknője, valamint a soffőr súlyos sérülésekkel menekültek csak a haláltól.

Még nem biztos a Szentföld felosztása

A Palesztina-kormány erélyes intézkedései az arab garázdálkodás megszüntetésére

Genf, október 1. Miután az angol parlament és a mandátumbizottság Palesztina felosztásának tervével foglalkozott, a Népszövetség is állást foglalt a kérdéshez. Egyelőre nem döntöttek a felosztás kérdésében. A döntést elhalasztották mindaddig, ameddig egy újabb, a részleteiben kidolgozott tervezetet nem kapnak.

A Népszövetség a szeptember 16-i ülésében határozatilag kimondta, hogy hozzájárul ahhoz, hogy az angol kormány folytassa a szóbanforgó kérdések tanulmányozását és megtegye a szükséges intézkedéseket ezzel kapcsolatban. A Tanács annak hangsúlyozása mellett hogy a mandátum teljes szövegében érvényben marad mindaddig, amíg más határozathozatal nem történik, elnapolja a kérdésnek további érdemleges vitáját arra az időre, amikor módjában lesz a problémát a maga teljes egészében át-

tanulmányozni. Ennek vártában a Tanács fenntartja magának a szabadságot nézeteinek kialakítására és megfelelő határozat hozatalára.

Egy későbbi ülésében kihangsúlyozza a Népszövetség tanácsa, hogy továbbra is teljes bizalommal viseltetik Anglia iránt és azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy a Palesztina-kérdés igazságos módon talál megoldást, az összes legitim érdekek tekintetbevétele mellett.

De Valera az ir szabad állam elnöke ezután megállapítja, hogy fenti rezolúció azt jelenti, hogy

a Szentföld felosztásának elve, mint a probléma „egyedül” megoldása, még ezideig nincs elfogadva a Népszövetség által,

mely teljesen szabad kezét biztosított magának a kérdésben, amennyiben a megoldásnál nem kizárólag ez a terv

jön majd tekintetbe, hanem más módok is mérlegeltetnek.

Jeruzsálem, okt. 3. Az utóbbi időben megújult terrorakciók folytán a Palesztina-kormány erélyes intézkedésre határozta el magát: az arab terror főkomposait sorra letartóztatta és a főmuftit méltóságától megfosztotta. Utóbbi nem lehetett még letartóztatni, mert — mint ismeretes állandóan az Omarmecsetben tartózkodik, ahová angol hatóságok tilos a belépés. Az utolsó napokban mintegy 250 letartóztatás történt. Anglia most már a legerélyesebben lép fel és minden eszközzel megakadályozza a további terrorcselekményeket. Számos arab izgatót az Atlanti Óceán egyik szigetére szállítják száműzetésbe. Az arab kereskedők nagy része az üzletek bezárásával tüntet a drákói intézkedések ellen. A kormány szigorú katonai intézkedéseket tett.

Szimchasz Tajró a berlini klauzokban

Szinte alig hihető, amit egy német újságban olvasunk. Egy zsidó újságíró leírja, hogy a hitlerizmus tombolása negyedik esztendejében a Szimchasz-Tajró hogyan ünneplik a berlini klauzokban a chósizidok. Miután egy nagy templomban alkalma volt fényes i'tentiszteletet, nagyszerű énekkarok zenéjét élvezni, elhatározta, hogy elmegy egy kis chaszidikus imahelyiségbe. Utja a Grenadier Strasseba vezette. Még most is sűrűn lakik ott a zsidóság. Szegény emberek, kispolgárok. Ebben az utcában nyolc-tíz keleti-zsidó templom van. Ezek az egész utcának sajátos jelleget adnak. Az újságíró *Szimchasz Tajró* este csak úgy találomra bement egy házba, ahol sötét folyosó vezetett egy ilyen „Stübel”-be. A templom butorzata a legprimitívebb; gyalulatlan padok, kopott székek.

Este hét óra van és az ima csak nyolckor kezdődik. Az asztalok mellett öregebb emberek ülnek *Misnajesz és Zajhar* mellett. A férfiak legnagyobb része hosszú

selyem kaftánban van, mindegyik övet („gartli”) visel. Némely asztalnál dalokat dudolnak szöveg nélkül. Az újságíró, akinek nem volt szakálla, de rövid kabátja, bizalmatlansággal s ijedelemmel nézték, nem tudták nincs-e valamilyen hatósági megfigyelővel dolguk. Mikor azután egynéhány héber szóval erősítette, hogy ő is zsidó testvér, szívesen fogadták. Emberek gyülekeztek. A nők ebből az alkalomból kissé közelebb férkőztek az elzárt női osztályból. Közben tömve lett a templom, óriási nagy a tolongás, a hőség. *Muariv*-ima egy közös, szövegnélküli „*rebbis-nigün*”-nel kezdődik, emberember hátán. És amikor a körmenetre kerül a sor, mégis van hely. Megismétlődik a szentélynek régi csodája, „amikor álltak, szorongtak és amikor leborultak, bőven volt hely” (*ajmdim ez'füfim ümis-tachvim v'vóchüm*): a túlsufolt helyiség-

ben ahol alig van hely állni, egyszerre hely lesz a férfiaknak a Tórákkal és a fiúknak a zászlókkal való körmenetére. Amint ezek az emberek sugárzó arccal, táncokat lejtve és énekelve a Tórákat viszik, — ezt látni valóságos lelki élmény. Ez az *extázis!* Az ember messze világokba, rég eltűnt időkbe képzelettel visszahát! Bizonyára így táncolt Dávid király a szent frigyiláda előtt... Ezek az emberek összefűzve, összeházasodva érzik magukat a Tórával a karjukon, izzó szeretettel, szent áhitatban...

Az imának vége, — de azért nem menek haza, egy kis ideig együtt marad fiatal és öreg, szegény és gazdag. Ma minden ilyen különbség megszűnt. Nemes testvériesség, I'tenbe vetett bizalom egyesíti mindannyiokat. Énekelnek, táncolnak, fohászokodnak I'tenhez: „*v'táher libénü Povdecho b'emesz* — óh tisztítsd meg szívünket, hogy valóban szolgálhassunk Téged!” átölelik egymást és vidám átszellemült hangulat válik urrá. Holnapután megindul a szürke hétköznapi robot, összes gondjaival. — ki gondol erre Szimchasz Tajró estéjén...

Mindenki tudja, hogy az őszi szövet, selyem, bársony, matlassé, valamint mindenféle méter áru, újdonságok legnagyobb választékban és legolcsóbb árban nálunk szerezhetők be.

SPITZ HERMAN cég Budapesti, VII. Erzsébet körút 34. Saját ház Szombat és ünnepnap zárva

„VICA” gyermekocsi, gyermekágy, összecsukos sodronyágy, sezlon, matraccpárnák

legolcsóbban:
Ausch, Kertész u. 50
Tel.: 146-249

Köhögsz?

Végy

Bronhy-t!

Stühmer gyártmány!

SZÖRME SZÜKSÉGLETÉT
STERN
ZÜCS
SZALONJÁBAN
ZEREZZE BE

Szombaton zárva.

BUDAPEST
DOROTTYA UTCA 9.
TELEFON: 182-351.

Rendelések, átalakítások, prémezések, legfinomabb minőség és kivitelben.

MEINL
KÁVÉ

Pozsonyi emlék...

... Vasárnap fiatal bóchert láttam az állomáson, amint nekihevílten cipelte faládáját, egyedül. Félelem és remény sugárzott a szeméből, az a különös izgalom, ami a fiatalokat fűti, valahányszor „magasabb osztályba lépnek”. Lekötötte a figyelmet az ismeretlen fiú, egy darabig néztem, aztán amikor erőlködve cihelődött nehéz málhájával, odaléptem a kocsihoz és megsegítettem.

Jesivára utazott. Most kezdődik a szemeszter, idejében akar eljutni, hogy megfeleljék „társat” kapjon és egyébként is felkészülhessen a tavaszig tartó „zman”-ra. Közlekeny, szimpatikus fiú volt, proletárgyermek, akire nélkülözés vár. Ki tudja, a tanulás vágya leggyüri-e majd benne a gyomor követelését? A vonat elrobogott vele és emlékeim mélyéből feltámadtak a magam jesiva-élményei.

Egyedül utaztam én is körülbelül egy emberöltővel ezelőtt a jesivák-jesivájára: Pozsonyba. Derüs, szép őszi napon dél felé érkeztem meg a koronázó városba, amelyről nagyobb akkor még soh'se láttam. De nem a város szokatlan forgalma és üzleteinek előkelősége, vagy régi palotái hatottak rám, mint inkább az a szinte öntelt szabadság, ahogy itt a bócherek a Vár alatti utcákat valósággal lefoglalták. A Vártelek-utca és a környéke volt a város zsidónegyede, de a talmud-ifjak a tiszta és széles Kapucinus-úton sétáltak és csoportosultak, itt keresték a „chaver”-t, akit alkalmasnak hittek arra a baráti együttlétre — lakásra és tanulásra — ami egyik leglényesebb feltétele volt a jesivai életnek.

Eddigi jesiváimon, Nyitrán és Tapolcsányban nem mutatkozott a rangnak és módinak az a különbsége, ami itt már az első órákban szembeötlött. Az „előkelő” ifjak — immár rabbijelölték — egészen más formák között érintkeztek egymással, mint a plebejus-ivadékok. Széles sorban, méltósággal, de jókedvvel mentek az út közepén. (II. József császár rendelte el a városok szabályozásánál a széles utakat. Indok: „Meine Juden gehen gerne breit”.) Minden alapjuk megvolt a méltóságra és jókedvre. Más körülmények között talán imponáltak volna, de én egyszerű és egyben igényes környezetből kerültem fel Pozsonyba. Rabbi Feivel Schlesinger „lábainál ültem”. Mesterem csehországi gaonok tanítványa volt. Előadó módszere, egy bib-

liai vagy zoltárbeli versnek boncolgató magyarázata, erkölcsfilozófiája friss ütemű volt, eleven és aktuális. Tiszta lelkiülete és egyéni szeretetreméltósága pedig külön varázsszal vonta be azt a kultúrát, amit belénk oltott.

Nosztagliával néztem az ifjak zajlását. Az „egyszerűbb” származásuk a Vártelek-utcában (ma: Zsidó-utca) csoportosultak. Ezek között kellett chaver keresnem, olyant, aki már régebben élt a jesiván, ismerte a szokásokat, a tanulás itteni rendszerét és a megélhetés feltételeit. Alföldi fiú volt, akivel „összeházastam”, a nevére sem emlékszem, mert rövid volt a frigy, néhány nap múlva felbontottam. A kedves modorú link-fiú ugyanis kölcsönkérte pár napra egész pénzemet, amit soha vissza nem fizetett, azonfelül nem is tanult szívesen, mulatságokon járt az esse és minden kritizált. Tőle hallottam, hogy az öreg Joel Wolf azért boxolta ki a tudós és tekintélyes Mose Bettelheimot az elnöki méltóságából, hogy elvihesse a Marton-ludakat a császárnak, aki ebből az alkalomból kezet fogott és néhány szót is váltott vele.

— Na, wie gehts Herr Wolf?
 — Majestät, es kennt scho' besser gehn.
 — Was fehlt Ihna' denn? Habn's ja Göld genug!
 — Dos is aba nix alles, Majestät. Gesund fehlt.
 — Wird schon kommen!
 Ez volt az egész párbeszéd, amely több éven át megismétlődött a császár és a zsidó között. Egyik Marton-napon azonban Ferenc József nem volt beszélgető

ארטה' נשר
Karmel Friedmann
Pensió Józsefné
 Budapest, Andrássy-út 43.
 Telefon: 1-289-67.
 Elsőrendű villamos és autóbussz-összeköttetés a város minden irányában.
 Modern kényelemmel berendezett folyóvizes szobák, elsőrangú — kivanatra diétás — konyha.
 Referencia:
Bpesti orth. rabbiság

hangulatban, a deputáció szónokát végighallgatta, meghajolt és elintézte az audienciát.

— Szeretném megtudni, miért lettem kegyvesztett öfelségénél? — panaszkodott Joel Wolf a hitközség elöljárói előtt. Vajjon mit követhettem el ellene?

— Nem voltak elég zstrosak a libák!
 — Rossz helyre tüzte fel a kitiüntetését!

— A küldöttség nem félkörben állott fel!

Igy találgatták a kegyvesztés okát. Joel Wolf azután már nem vezette a deputációt, hanem Gestättner úr, az alelnök tisztelgett a bécsi Burgban.

— Wo is denn der alte Wolf? Is' er nôt mehr Roschhakohl? — kérdezte a császár.

Zavarában az alelnök Wolf urat betegségével mentette ki. Reuma kinozza az öregurat — mondotta.

— Na dann soll er nach Pistryan! — mondta jóváállisan öfelsége.

Azóta az elnök — császári parancsra — idejének nagyrészt Pöstyénben töltötte, anélkül persze, hogy arra szüksége lett volna.

Ezt a vicces dolgot chaverom ízesen adta elő, kritikái melléköngével, hogy ime, így néz ki a híres hitközség vezetője. Pedig Wolf, mint később megtudtam, ha nem is volt tudós, de adakozó és áldozatkész polgár volt, régimódi és nehézkés, de galambszívű és jószágos.

Legnépszerűbb embere volt Reb Abe Herzl a Zsidó-utcának. Egy beszhamidrosban tanított és szónokolt. Olyan szónok volt, hogy szombaton délután, amikor elkezdett beszélni, a falóra megállott. Ez ugyan a samesz rendezése volt, de a hívek egészen természetesnek találták, hogy az óra ildomosságából szüneteljen, nehogy ketyegésével zavarja Reb Abe ízes és mulatságos droseját.

Abban az időben körülbelül négy százan voltak a pozsonyi jesiván. Számos külföldi is: Belgiumból, Amerikából, Angliából, Németországból. Ezek nem képviseltek külön típust, be lehetett őket sorozni a gazdagok közé. Világi iskoláik elvégzése után néhány évre Pozsonyba jöttek, ahonnan mint „beházasodók” vagy mint „jó partielek” távoztak. Dekorumot jelentett, ha valaki néhány „pozsonyi esztendővel” lépett az életbe.

(sz. i.)

Orth. כשר kakaó és csokoládé a legfinomabb kivitelben.
Keksz, levestészták és ostyaárak. Diabetikusok részére „levegő” kenyér. Elsőrendű dessert és különlegességek

WEISZ MÓR
 orthodox kóser keksz, kétszersült, és süteménygyára, Budapest, VII., Dob-utca 22. Telefon: 1-423-65

R. Chájim Léb Deutsch, makói dájon

Makórol írják nekünk: Mély gyász, nagy szomorúság borult a hazai hithú zsidóságra, elsősorban hitközségünkre. Rabbí Chájim Jehüdö Deutsch, hitközségünk dájonja 62 éves korában Chajlhamajédkor kilehelte nemes lelkét. Az elhunyt 35 évig működött hitközségünkben és egész idejét a Tóra szolgálatába állította, amiről az a sok rezponzum tanuskodik, ami most lesz kinyomatva. Mély vallásosságánál csak szerénysége volt nagyobb. Tanulmányait a huszti jesiván végezte, az Arügasz Habaj szem hírneves szerzőjénél 12 éven keresztül tanult. Gyermekeit kimondott chaszidikus nevelésben részesítette; egyik fia, Sperber brassói orth. főrabbi

veje, aki Brassóban mint dájon és amelyet Kézdivásárhelyen mint főrabbi működik.

A Megdicsöülttel mintegy két év óta szervi szívbjaja gyötörte, többizben Budapesten is gyógykezelte magát és már úgy látszott, hogy családjának öneláldozó ápolása leggyüri a betegséget, amikor Erev Szükajs z délután, éppen amidón a szükkóban a gyertyák előkészítésével foglalatokodott, hirtelen összeesett. A gyorsan előhívott orvosok agyvérzést és jobboldali felbélást állapítottak meg. Ugy családja mint a hitközség mindent elkövettek, hogy megmentsék, de sajnos az orvosok és a Szegedről áthívott tanár odaadó kezelése

sem használt. A Chajlhamajéd csütörtökjén lefolyt levájó az egész hitközség mély részvétele mellett folyt le. Megjelentek Liebermann Ármin kiskunfélegyházi és Rubinstein Á. Dávid mezőkövacházi főrabbi is. Az orthodox központi iroda Wertheimer Jakab, az országos képviselőség tagjával képviseltette magát.

„Jehüdö jaale”. Jehüdö felszállt a mennyekbe, hogy ott folytassa az Igazaknak kijáró életet (Chájim) a túlvilági üdvösségekben. Legyen a Megdicsöült mélicza jajszer egész Izráelnek eme gondterhes időkben és a Mindenható nyujtson vigaszt a hátramaratottaknak.

ה נ צ ב ה

A sárga zsidók

A kina-japáni események ismét aktuálisá teszik a kai-fung-fu-i sárga zsidók sorsát. Az első híradás Kináról Jesájó prófétánál található, a 49. fejezet 12. versében: „Hiné éleh méróchajk jóvajú, v'hiné éleh miczófajn, v'éleh méereez szinim — ime, ezek távrolról, ezek északról jönnek, amazok nyugatról, mások pedig Szinim országából.” Szinim országa némelyek szerint Kinát jelenti. Honnan származnak a kínai zsidók, az nem állapítható meg. A Kai-Fung-Fuban megtalált írott emlékek szerint a zsidók a Han-dinasztia idejében, időszámításunk előtt 206-ban telepedtek le ebben a városban.

Kai-Fung-Fu, amely Pienlang néven is ismeretes, Honan tartományban van, Pekingtől 400 mérföldnyire délre. A XVI. század végéig a jesuiták fedezték fel itt egy ősi zsinagóga maradványait. A zsinagóga közepén megtalálták az u. n. „Mózes-széket”, amelyen a Tórárt olvasták fel. A zsinagóga nyugati oldalán volt az „égi ház”, amelyben 13 tóra-tekereset találtak. A zsinagógába való belépéskor a látogatók levették cipőjüket. A zsidók kék sapkát viseltek az előimádkozó arcát és fejét könnyű fátyollal takarták be. A kai-fung-fu-i zsidókra vonatkozó legfontosabb adatokat a zsinagógában talált köbe vésett feliratok tartalmazták. A legrégebb ilyen felirat 1164-ből származik és a következőképpen szól:

— Ami a zsidó vallást illeti, legelső ösünk Ádám volt, utána Mózes következett, aki a Szentírást közvetítette népének. A zsidó vallást a Han dinasztia idejében vezették be Kinába. Hiao Csung uralkodásának második évében (1164) rendezték be a zsinagógát Kai-Fung-Fu-

ban. Akik bálványokat és képeket imádtak istenek gyanánt, azok hiába imádkoztak ezekhez az üres fantomokhoz. De azok, akik a Szentírást követik, ismerik minden dolgoknak az eredetét. A szent iratok és az örök bölcsesség kiegészítik egymást. Megmagyarázzák és világossá teszik számunkra, hogyan keletkezett az ember. Ennek a hitnek a hívői jócselekedetre törekcsenek és megvetik a bünöket ...

A második köbevésett felirat 1488-ból származik és a zsidó imák és ünnepek rendjét írja le.

— Naponta háromszor imádkozunk, reggel, délben és este. Imádkozásnál meghajlítjuk testünket. Az ima végén három lépést hátra, s öt lépést előre meggyink s tekintetünket fölfelé az égnak irányítjuk ama hitünknek a jeléül, hogy I'ten mindenütt jelen van.

A harmadik felirat megemlíti Ezrát, „aki a zsidóságnak törvényt adott és megfejttette előtte a betük értelmét.”

1844-ben James Finn jeruzsálemi angol konzul levelet írt a kai-fung-fu-i zsidókhoz, a levél el is érkezett rendeltetési helyére, a válasz azonban erre a levélre csak 26 évvel később jött meg és a levél írója a hitközség romlásáról panaszkodik. 1850-ben 200 tagja volt a hitközségnek, akik a legnagyobb szegénységben éltek.

Egy 1908-ból származó híradás szerint 400 zsidó lakott Kai-Fung-Fuban. A hagyományokhoz ragaszkodva nem ettek disznóhúst és a husból eltávolították az ereket. Ugy öltözködtek mint a kínaiak és testi megjelenésükben nem is nagyon különböztek a kínaiaktól. Ugyanczévben egy Sanghajban megjelenő zsidó folyóirat az „Israels Messenger” tu-

dósítást közöl a sanghaji zsidók fíradózásairól, hogy a bennszülött kínai zsidókat megmentsék. Alakítottak is egy társaságot ebből a célból, amely 1925. júniusában tartotta meg utolsó ülését. A társaság működése ezzel meg is szünt s a több mint 2000 éve fennálló kai-fung-fu-i sárga zsidók hitközségéről azóta semmi jelentés nem érkezett.

Nem tudja mindenki,
 Hogy osztálysorsjegy által sokan lettek gazdagok nálunk is és október 16-án kezdődik az új sorsjáték.
 Hogy sokan nem fizetik meg idejében a sorsjegy árát és azért nem kaphatják meg a nyereményeket.
 Hogy nagy kárt okoznak a sorsjegy-főárusítóknak, ha a nem kívánt sorsjegyetek nem küldik azonnal vissza.
 Hogy minden egyes sorsjegyek egyforma a nyerési esélye, tehát egyik szám olyan, mint a másik, csak a szerencse és kitartás a fontos!
 Hogy nem felesleges kiadás a sorsjegyért havonta fizetendő 3.50 —7—14—28 pengő, mert a remény és a szebb, jobb jövő iránti önbizalom éltető, serkentő hatással van.
 Hogy Ön is a maga szerencsésének a kovácsa. A szerencse forgandó! A jelent megjavítani, a jövőt előkészíteni és a szerencsét is keresni kell.

Kornitzer Béla: Hartstein Lajos

Megint eltávozott egy férfiú, egy egyéniség, akinek hiányával testet ölt a „pótolhatatlan veszteség” egyébként sablonos, triviális kijelentése.

A közelmúltban váratlanul elhunyt Hartstein Lajos évtizedekig állt a magyar zsidó közügyek élén és a nagy zsidó szellemekben oly szegény korunkban bizony a pótolhatatlanság érzetét kelti, ha egy ilyen nagy multtal, gazdag tapasztalatokkal, tehetséggel és tudással felvértezett vezető férfiú kihull az első sorból. Az átlagon felüli ember, a kivételes tehetség elmúlása a fájdalom kettőzött súlyával markol bele az ember szívébe. A közösség nem kevésbé gyászolja saját magát is, akinek a nagy ember jelentette a szellemi prioritást, a magasabbrendűséget az irányító és vezető elemet.

„Kol hamajrid d'mojasz al odom kósér Hakodaš b'vész g'nózu”. A Talmud szerint a Mindenható megszámlálja és összegyűjti a könnyeket, melyeket egy érdemes ember elvesztése felett hullatnak és kincs-kamrájában őrzi meg azokat.

Milyen megható ez a talmudi megállapítás. A halandó ember könnye I'ten kincs-kamrájában... Valóban, az érdem értékelésének szuperlativusa ez. A könyvek, amelyeket Hartstein Lajos elvesztése felett hullatunk, szintén I'teni rendeltetésűek, mert Hartstein Lajos a szó nemes értelmében odom kósér volt, érték nemcsak a maga metierjében, hanem a neológiában is, ahol éppen intranzigenciájáért, az orthodox érdekekben való bátor, önérték kiállításáért tiszteltetésben és megbecsülésben volt része.

Most, amikor már örökre elpihent Hartstein Lajos harcos földi alakja, a történeti igazságnak kívánok szolgálatot tenni, amikor ennek a nagyformátumú tehetséges férfiúnak igaz portréjához egy pár színnel hozzájárulok.

Hartstein Lajos, aki egy életet töltött el a zsidó közéletben, nem volt népszerű ember. Nem tartozott ahhoz a tipushoz, amelyiknek fűző gyűlölöi, de ugyanakkor fanatikus tisztelői vannak. Hartstein Lajosnak inkább fanatikus gyűlölöi voltak. Hartstein Lajost még barátai is „félve tisztelték”. Csak. Nyilván, mert nem engedte túlságosan közel magához az embereket. Nem volt barátokozó természet s nagyon kevés azoknak a száma, akik előtt fesztelenül, igazi énjében megmutatkozott.

Mi sem természetesebb tehát, hogy az eseményektől terhes több mint három évtized alatt, amelyet Hartstein az orthodoxia élén eltöltött, sokszor viharzott körülötte az elégedetlenségnek, de sokszor a gyűlöletnek is indokolatlan és megmagyarázhatatlan orkánja. De Hart-

stein megalkuvást nem ismerő harcos volt, akit harcaiban elsősorban a hit, a vallás és az általa képviselt orthodox szervezetnek feltétlen presztizs- és tekintélydiadala vezetett.

Az ősi „kóráchi hagyaté”, az áldatlan hitközségi vizsályok gyakran állították Hartstein Lajost kényes és nehéz feladatok elé és egy-egy hitközségi viszály gordiusi csomójának fölényes, diplomatikus megoldása a legtöbbször azzal az „eredménnyel” járt, hogy a vesztett tábor sikerült engesztelhetetlen ellenségévé tenni. De Hartstein a keménykötésű férfiak jellegzetes nemtörődömségével állta a harcot, amely a legerősebb eleme volt. Állta a rágalmakat. A kisujját sem mozgatta meg, hogy „tisztázzon”, vagy „felvilágosítson”. Ő megelégedett a saját lelkiismeretének tisztaságával, intencióinak, ténykedéseinek százszázalékos igazságával. Őt kielégítette az az öntudat, amely minden hivott vezető embert eltölt azon a poszton ahova a Gondviselés és saját tehetsége állította.

Hartstein abból a korszakból való volt, amelyre mi fiatalok mint egy legendás történelmi fejezetre gondolunk. Reám a „zsidó Szilágyi Dezsőként” hatott élelméjével, bátor szókimondásával, különcködéseivel, érdekes robusztusságával és oroszánfejével. Régivágású, konzervatív férfiú volt, aki személyében az összeomlás előtti magyarországi *aszifek* óriási szellemi erőit és nagy tradícióit idézte. Hartstein Lajosban inkarnálódtak és testet öltöttek azok az eszmék, elvek és hagyományok, amelyek a háború előtti orthodox magyar zsidó közéletben éltek. És Ő ezt a szellemet nemcsak saját szeméjére, hanem a vezetése alatt álló szervezetebe is igyekezett átmenteni. Hogy mennyire sikerült ez Hartstein Lajosnak, az nem illik bele egy nekrológ keretébe. Mindenesetre a jószándékot, a

feltétlen rátermettséget, az elvekért való önfeláldozó kiállást senki sem tagadhatja meg Hartstein Lajostól.

Tisztakezü és megközelíthetetlen férfiú volt. Ezt is le kell szögezni, mert sajnos, a machlajeknek mindig jellegzetes elfajulása volt: a vezetőknek az anyagi nyereszkesedés vádjával való befröccsenése. Ezt a sorsot nem kerülte el Majse Rabbénü sem, miért került volna tehát el a Megboldogult Hartstein.

Nem árt az ilyen jelenségekre kérelhetetlen őszinteséggel rámutatni. Nem árt, ha leeresztjük a rostélyt és szembe nézünk ezekkel, a zsidó közéletet fertőző abuzusokkal. Különösen, amikor éppen mostanában kezd újra lábra kapni a legalpárabb demagógia az orthodoxia vezetősége ellen.

Talán magukra ijednek ezek az ismeretlen, az igazság, a jog és a becsület fogájába öltözött hivatalos purifikátorok, ha a koporsó után néznek, amelyben közvetlen Jajmkipür előtt egy harcokban és küzdelmekben agyonsebzett, de földi javakban elszegényedett zsidó közéleti vezérferfiú tette meg a földi vándorok utolsó útját az örökkévalóság felé...

Hartstein Lajos, halálában is hü maradt önmagához, ahhoz a felfogáshoz, amely őt annyira jellemezte: nem reflektált dicsőre, elismerésre. Mint rendkívül eszes és tapasztalt ember jól tudta, hogy a közéletben végzett érdemekért ritkán szokott elismerés járni. Meghagyta tehát, hogy még holtá után sem hangozzék el felette dicsőret, elismerés. Megtiltotta a heszped-mondást is.

Az orthodox zsidó közvéleménynek az a rétege, amely nem tudott közelférközni Hartstein Lajos puritán nagy szelleméhez, akik a Megboldogultban csak a „take”-t, az erőseket harcos férfiút látták, ebből az egynehány jellemzésből és igazi énjének őszinte feltárából megismerhetik Hartstein Lajosnak azt az igazi arcát, ahogyan Őt a Hozzá egész közelállók látták: a vezető férfiúnak, a „manhig”-nak minden partikuláris érdek feletti kemény arcélét.

Az egész országban, úgy az orthodoxia mint a neológia köreiből, mély részvételt váltott ki R. Chájim Előzor Hartstein z. l. elhúnyta. Az Orth. Központi Irodájához érkezett részvétlívartokból és levelekből kiemeljük a kultuszminiszter kondoleáló sürgönyét:

Nagyságos Kahan-Frankl Samu urnak, az orthodox izraelitá központi iroda elnöke, Budapest, VI., Főtvös-utca 19.

Az orthodox központi iroda három évtizeden át volt ügyvezető elnökhelyettesének Hartstein Lajosnak elhúnytaival a magyarországi orthodox szervezetű izraelitákat ért veszteségekben fogadja elnök úr őszinte részvétem nyilvánítását.

Hóman Bálint.

Dr. Fürst R. Akiba Éger Aladár:

Kismarton ódonkölsejű Haydn-házikójának bejárata fölött olvassuk a Beöthy Zsolt fogalmazta feliratot: „A halhatatlan polgárnak, kit daltermő lelke e szűk falak közül emelt a világ nagyjai közé”. Majdnem szörül-szóra ráillenek ezek a sorok az ottani Zsidó-utcának egyik történelmi nevezetességű házára is, melyen néhány éve emléktábla hirdeti, hogy ott született 5522. (1761) Chesvon 1-én a zsidóság egyik tündöklő világossága, R. Akiba Éger, aki mint Posen főrabbi-ha halt meg 5598. Tisri hó 13-án (1837. október 12.)

Száz éve volt tehát ezidén Jajmkipür után három nappal, hogy „Németország utolsó gaonja”, — így neveztek R. Akiba Égert — elhunyt. Ilyen kiegyensúlyozott egyéniség természetszerűen csak ott és akkor fejlődhetett ki, ahol családi hagyomány és társadalmi környezet, elmélet és gyakorlat, bensőséges meggyőződés és külső rend egyformán és egyirányban hatottak a bontakozó öntudatra: a XVIII. század zárt góttójában. A gyermek ugyan már korán elhagyta szülőhelyét, szülői házát, azonban éppen az ő egyénisége klasszikus iskolapéldája lehetne az öröklődés titokzatos működésének, mikor nem ismert ősök vére, szíve, agya hat és munkálkodik az utódban. A család legrégebb, kimutatható őse ama Mordechai Margolies, ki az 1670-ben elűzött bécsi hitközségnek volt utolsó, érdemes előjárója és Bécs ostroma idején (1683) lengyel katonák által vértanú-halált halt. Két fia Magyarországon telepedik meg, Kőszegről felveszik a Güns nevet és mint vámszedők és katonai szállítók, „a királyi szolgálatnak híven, az államnak hasznára és üdvére szolgáltak.” Ezért VI. Károly országos privilégiumot állított ki nekik. Izrael fia, Sámuel mint szerény szerelvényes szerepel az 1735-i összeírásban, mégis halálakor tekintélyes 5000 frtot és két házat hagyományoz a hitközségnek, avval a rendelkezéssel, hogy kamataiból hat szegény gyermeket taníttassanak, öltöztessenek és — ha vidékiek — élmezzenek. „Egy kis Philantrophin 60 évvel a frankfurti Philantrophin megalapítása előtt!” Ebben az alapítványi házban, mely közvetlenül a háború kitörése előtt tűzvész áldozata lett, lakott Sámuel fia, R. Majse Güns, jámbor, nagy tudású férfiú, ebben a házban született a kis Akiba, ebben adta férjhez a poseni gáon Sára leányát a nagynevű Chaszam Szajfár-hez: ebben az épületben működik ma is az Isr. Volkschuie, a régi Magyarországnak bizonyára legrégebb eredetű zsidó népiskolája. Akiba anyja, Gitl, a jószágos, női erényei mellett gyakorlati gondolkodásá-

ról és erélyéről is tesz tanúságot több pörös iratban. Sírfelirata szerint: akit Salomon 1000 asszony között nem talált, itt megtalálta volna; és célzással már akkor híres fiára: nemes csemetéket ültetett, kik cédrusokká nőttek. (A színesen hímezett érdekes törpölyja, melyet Akiba születésekor szülei a templomnak ajándékoztak és melyen rajta a gyermek születési adatai, ma a Wolf-múzeum értékes ereklyéje.) Az ő apja volt az úgynevezett idősebb R. Akiba Éger, aki mint pozsonyi rabbiülök fiatalon halt meg. Az ő, akkor már világhírű Éger nevével vette át az unoka, aki különben rendszeren Akiba Günsnek írta magát As-ból (= Eisenstadt rövidítése).

Az ifjú Akiba Nagymartonban, Breslauban tanult, 17 éves korában megnősült, Lissában, apósa házában tovább tanult, tanított, míg szükségből rabbiállást vállalt Märkisch-Friedlandban és 53 éves korában Posennak lett országos főrabbi-ha. Más alig történik vele. „Tanulni és tanítani, megismerni és teljesíteni I'ten parancsolatait” — ez volt a régi zsidó életél és tartalom. Ebből a szempontból állította össze életrajzát egyik dedunokája Schreiber Salomon z. c. l. beregszászi főrabbi. Benne olvassuk R. Akiba Éger-nek 25 éven át pontosan megtartott napirendjét: hajnali 4 órakor kezdődött és szinte megszakítás nélkül tartott éjjel. Mégis arról panaszkodik gyermekeinek, még pedig két évvel a halála előtt: Ha 100 órája volna a napnak, akkor sem volna elég, annyi a tanulni való. Szélszjegyzetei ma állandó glosszái az újabb Misna-, Talmud- és Sülchon Óriuch kiadásoknak. Responzumai, magyarázatai és levelezései, fontos vallási vagy jogi problémákról, az egész világ: ismertek és elismertek.

A megdicsőült beregszászi főrabbi, ki ősei életét megírta, gyűjtögette már gyermekkorától a pozsonyi rabbiak padlásán évtizedeken át összehalmozódó, közérdekű és magánleveleket, rendezgette őket és még megírta a sajtó alá rendezését „Igrajs Szajfrim” cím alatt. Ebből az érdekes könyvből, mely 1929-ben jelent meg, a Schlesinger Jos. cég Bpest-Wien kiadásában — megismerhetjük R. Akiba Égert leg személyesebb megnyilatkozásai alapján is. A nagy Mester hírét már kortársai körében bizonyos legendás fénykör övezte, a kívülállók „Papst der Juden”-nak nevezték, poseni iratokban mint „Episcopus Judaearum” szerepel. Mikor Napoleon a lengyel tartományokból megalkotta a varsói hercegséget, Posen és Lissa őt küldik ki a kormányval való tárgyalásra, Vilna pedig egy levélben, mely úgy hangzik, mintha szerelmes-

levél volna, felajánlja neki rabbiállását: „Nem kívánunk semmi munkát vagy hivatalt vállalásra rakni, csak nagy Neved említessék felettünk”. (Igr. Szófr. 90. o.)

Mintaképe volt a határtalan ember szeretetnek. Egy éjszakai téli útja alkalmával — meséli a szavahihető hagyomány — látatlanul lehűztá lábáról a csizmát, hogy lábbeliért könyörgő, fázó kocsisának odaadja. Tán az apai házban a szűk Zsidó-utcában szokta még meg a jámbor gyerek, hogy minden beteg vagy szegény embert személyesen meglátogasson. Ezt mint rabbi is következtesen megtette. Mikor Posennak magas kora ebben megakadályozta, saját költségén két embert fogadott, kik végigjárták a város szűkölködit és a rabbi nevében szóval, adományval segítettek rajtuk. Ő maga minden esti imájában belefoglalta községe betegjeinek nevét. Am a jótékonyágot nemcsak egyénileg és közvetlenül, — régi zsidó felfogás szerint, — testével és vagyonával gyakorolta, hanem a modern kor szellemének megfelelőleg volt érdeke az érdeklődése a nagyvonalú humanitást iránt is; erről hatalmas, ő általa létrehozott intézmények tanúskodnak. Legjelentősebb köztük a mai napig áldásosan működő poseni „Salomon Benj. Latz-féle Bészhamidros és Kórház”.

Az akkoriban terjedező reformok ellen a legnagyobb eréllyel küzdött R. Akiba Éger: „ha egy követ engedünk meglátítani, összedől az egész épület”. A Hamburger Tempelstreiit keletre elkanarodó hullámai mély keserűséggel töltötték el. Egyik hívével, Sal. Plessnerrel két könyvet írt ellenük héberül és németül a nagyközönség számára — amiből látszik, hogy nagyrabecsülte a saját hatalmát a vallás szolgálatában — és vejjével a Chaszam Szajfárral kongresszusra akarja összehívni a monarchia rabbijait. Az imaszöveg megváltoztatása, megrövidítése, németesítése ellen a legerélyesebben kel ki és általában könyörtelenül lecsap azokra, akik bármely vonatkozásban kimerik nyújtani kezüket a megszentelt talmudikus hagyomány ellen. (Igr. Szófr. 47-51. old.) Amidőn Chórin Áron (Áchér) aradi reformrabbi kihívó magatartása aktív fellépésre készítette a hithűeket, akkor jelent meg R. Akiba Éger jelentőségteljes véleménynyilvánítása az orgona ellen, valamint a Cionra és Jeruzsálemre vonatkozó imaszöveg kiküszöbölése ellen.

Életének legnagyobb és legutolsó megtiszteltetése Varsóban volt, amidőn fiának R. Smiélnek lakodalmára oda érkezett. Fejedelmi fogadtatásban volt része az ottani zsidóság részéről, akik lobogókkal díszítették fel házaikat és diadalkapuvál várták a gaont. Számos, évek óta elintézetlen vitás ügyet rendeztek a nagy Mester közreműködésével, akinek szelleme tovább él ezernyi tanítványában.

Tollhegyről...

A poseni gaon elhunytának centennáriuma alkalmából megemlékeztek egyes neológ templomokban a nagy mesterről. És az erről szóló kommunikékban úgy van odaállítva R. Akiba Éger, mintha a modern kulturális törekvések barátja vagy előmozdítója lett volna. Tekintettel arra, hogy a XIX. század elején e hangzatos szó alatt a vallásos tradíciók melleszt, a hagyományos életnek elhagyását, az imarendnek idegen szokásokkal való meghamisítását értették, egyenesen abszurdum ilyen áramlatok barátjának odaállítani a nagy gaont, aki — éppen ellenkezőleg — tüzzel-vassal harcolt a hamisítatlan zsidó tradíció fenntartásáért és halálos ellensége volt a hagyományok megváltoztatását célzó törekvéseknek. Az ilyen „ünneplés” egyenesen kegyeletlenség és egyenesen kegyeletlenség a nagy caddik emléke ellen.

A nagyokra való emlékezés egyébiránt csak akkor értékes, ha tetteik utánzására ösztönöz, s nem értékes, ha tetteiknek muzeális visszatekintés jut. Ezt hangoztatja a Talmud, amikor azt mondja: „Kol mókajm seneamar vajhi, énej elo l'sajj czóro — ahol az van a szent szövegben, hogy „... volt...” az bajt jelent”. — Azaz, amikor a jövőre irányított kötelesegteljesítés „j hi” multtá változik „vajhi”, ott a zsidóság életét veszedelem fenyegeti. Aki azonban azt a Tóráról megszívleli, amelynek R. Akiba Éger szentelte idejét, erejét, aki az ő műveiből merít, annak számára az ő élete nem mult, hanem élő valóság és eleven jelen.

Érdekes egynéhány szemlélynyt összegyűjteni az elmúlt vasárnap elhangzott politikai beszédekből. A kormány egy tagja arról beszélt, hogy: „az ország lakosainak össze kell tartani.” Egy mási k politikus azt mondta: „ne állítsunk választfalakat társadalmi osztályok között.” A harmadik hangoztatta: „egy-más elleni gyűlölködés végveszélyt jelent; a fronton nem volt különbség ember és ember között, ma se tegyük különbséget.” Az új budapesti főkapitány székfoglaló beszédében a leghatározottabban kiemelte: „felelőtlen szervezkedéseket, a bomlasztás magvait elhinteni akarókat

mindig nyomon fogjuk kísérni és az eddiginél fokozottabb eszközökkel fogjuk elfojtani.”

Mit bizonyít mind ez a sok szó? Azt, amit Jirmijohú próféta mondott: „Béke, béke és nincs béke.” (Sólajm, sólajm v'én sólajm.) Azaz: ha nagyon sokszor hangoztatják az egyetértést, a békét, akkor bizonyára nincs.

Ennek az analógiáját vagy 25 évvel ezelőtt láthattuk Magyarországon a neológia táborában. Akkor történt ez, amikor megindult az unifikációs mozgalom és felhangzott minden neológ rendezvényben a „Sulchan Áruch” zászlajára tett hűségkü. Egyes vezérférfiak kijelentették, hogy nem ismerik ugyan ezt a szent könyvet, de hűséget esküdnek neki... Abban az időben mondotta egy bölcs neológ rabbi: „amióta a zsidóság egy része már nem él a Sülchon Örűch szabványai szerint, azóta igen sokat beszélnek róla. Nálunk is egyetértést, a bomlasztó erők megfékezését hirdetik. Ideje volna, hogy a szóból tett legyen és akkor nincs szükség a sok jámbor óhajra.

A napilapok jelentették Hersch Samu budapesti magánzó elhunytát. Különös ember volt. Többiben tanúságát adta annak, hogy szeret jót tenni, de sajátos módon. Áldozatkészségéért egyes hitközségektől tiszteletbeli főrabbi-titultust kért. Nem elégedett meg rendes szokás szerint egy-egy szimpla merénü kiüntetéssel, ő egyszerűen ambicionálta a majre majrénü titulust. Így történt azután, hogy egyszerre neológ és orthodox hitközségek tiszteletbeli majre majrénü-je volt és így furcsa módon megtestesítette személyében az unifikációt, vagyis a rituális saatnezt. Még életében nagy pénzért a neológ temető előkelő helyén biztosított magának sírhelyet, és egy szép napon azt állapították meg a temető felügyelői, hogy a sírhelyen egy sarkó emelkedik, holott a helytulajdonos még él. Kiderült, hogy Hersch úgy tett, mint a nagy gaonok, akik sírfelirataikat életükben elkészítik. De itt is megvalósult az a mondás: „ha ketten ugyanazt teszik, még nem ugyanaz. A nagy gaonok féltek attól, hogy a

feliratok dicsőíteni fogják őket s azért előírták a jelzők mellőzését. Ellenben az immár elhunytak a sarkóval fel voltak tüntetve tiszteletbeli főrabbi-ságai, továbbá ki van emelve, hogy a jótékonyág művének szentelte magát. Utolsó éveiben az öregur nagyon haragudott a pesti orthodoxokra, mert egyszer egy ünnepen a főtemplomban meg akarta vásárolni a Mafirt, de nem engedték, részint rálicítással, részint ügyes trükkkel. Ez az eljárás orthodox szempontból elvi fontosságú. Kifejezésre juttatja azt az elvet, hogy habár adományokat, alapítványokat az orthodoxia elfogad más elveket valló és gyakorló hittestvérektől is, de csak addig, amíg nem érintik a szigorúan vett vallási területet, amelyen nincs hely semmiféle koncesszióknak.

Lord Peel váratlanul elhunyt. Mint a Palesztinába kiküldött angol királyi bizottság elnöke, ő tüzte ki nemrég napirendre Palesztina felosztását és a „zsidó állam” megteremtését. Ezzel az ötletével mindenkit meglepett, de mindenesetre beirta vele nevét a történelemben.

Frankfurter Mihály 57

Mult számunkba közvetlenül lapzárta- kor érkezett R. Mechl Frankfurternek, a budapesti orth. hitközség néhai választmányi tagjának fájdalmas halálhíre, és ezért csak egész röviden közöltük a le-sújtó hírt. Pénteken, a Megtérés-szombat-ja előtt tért meg az Örök-Élők honába; és még a szombat beköszöntése előtt bevonult tiszta lelke a „jajm sekulaj sabosz”, az örök szombat és nyugalom birodalmába. Csendes, befelé-élő végte-lenül szerény ember volt, de a cz'dókó terén nem ismert mértéket, kettős kézzel szórta a szegények között a pénzt. Jótékony intézményeknél — így a Biró Dániel kórháznál — az első alapítók közt volt. Számos árvalányt házasított ki. A háború alatt, amikor az orosz csapatok Galiciát megszállták és ottani hit-sorsosaink Magyarországra menekültek, jelentékeny összegeket áldozott ezen menekültek segélyezésére. Rákoczi-úti lakását valósággal megszállva tartották a menekültek, kik között hitvesével pénzt, ruhát és ételmezt osztott szét napról-nap-ra. „V'holach l'fonecho czidkechó, chvajd Hasém jaaszfecho — előttem vonult a Te jótékonyaságod, a Teremtő glóriája befogad Téged!” חַנּוּכָּה

A nagy stadlon

Elbeszélés a XVI. századból, Lehmann nyomán. 33

R. Joselmann nem tudta mit csináljon, nem akarta másodsor is a kockázatot vállalni és spanyol földre lépve, fejével játszani. Ezért azt vélte, okosabb lesz, hogy Ferdinánd főherceghez fordul. Gondolta, hogy ez a férfiú úgyis hivatalban van nagy szerepet játszani a birodalom történetében, jó lesz tehát megismerkedni vele. R. Joselmann megtudta, hogy a főherceg akkor Stájerországnak Bruck városában tartózkodik. Elhatározta, hogy oda utazik, pedig az út rettenetesen veszélyes volt. Állandóan rablóbandák támadták meg az utasokat. R. Joselmann lóra szállott és nekiment a nagy útnak. Nem tudta visszatartani feleségének sírását, ellenben megerősítette őt hittestvéreinek érte elmondott imájára.

Az úton kellemetlensége volt. Egy fordulónál elesett a lova és maga alá temette. R. Joselmann elájult. Amikor kábultságából felébredt, látta, hogy hűséges lova kimult. Mit lehetett tehát tenni? Ott kellett hagyni a hűséges állatnak a tetemet, ő maga pedig magára vette a tászkáját és ment. Meglehetősen nehézkesen mendegélt, ötvenedik életévét már jóval túlhaladta. Találkozott az úton egy lovassal. Megszólította, hogy nem adná el a lovát. A lovas ráütött ostorával és tovább ment. Nagyon fájt neki, hisz ismerte, hogy lövések dördülnek, a lovas lefordul, vad alakok előjönnek a bozótból és birtokba veszik a gazdátlán lovat.

„Rablók” — suttogta magában R. Joselmann, s el akart rejtőzködni. De észrevették és azt kiáltották fejleje: „Megállni, megállni”. R. Joselmann megállt és 12 bandita állt mellette. „Ide a tarisznnyával”, szólt az első. R. Joselmann engedelmeskedett. „A pénzedet is!” R. Joselmann leoldotta a pénzövét és odaadta neki.

— Ki vagy te? kérdezte a harmadik bandita. Kifizetődik az, ha téged fogságba ejtünk?

R. Joselmann egy pillanatig valami ismeretlen nevet akart mondani, de aztán gondolt egyet és elhatározta, hogy csak az igazat mondja: — Én Joselin vagyok, Rosheimből.

— Halló, kapitány, nagyszerű madarat fogtunk, a zsidóknak a parancsnokát. Pénz áll a házhöz.

Odajött a kapitány.

— Kegyelmed Joselin! Nézen rám, nem ismer engem?

— Dehogyan nem, a vezér az altdorfi kápolnánál.

— Nagyszerű emlékezete van. És hogy jött ide, gyalog? Ez volt a szerencséje, mert mi minden lovas lelövünk.

— I'tenem, I'tenem — gondolta magában R. Joselmann — s én ellened zúgolódtam, mert a lovam kimult s tarisznnyát kellett vinnem, hogy megbüntessem magamat az én kishitűségemért, ime fogadalmat teszek, hogy gyalog megyek egész Bruckig.

— Tudjátok meg emberek — szólt a kapitány a banditáihoz —, hogy ehhez az emberhez nem szabad hozzányulni, adjátok vissza neki a tarisznnyáját és a pénzét, odaadnám neki a Jungernek a lovát, de attól félek, hogy ez csak bajba keveri őt, így tehát engedjük gyalog utjára.

— Kapitány! És ha ez a zsidó eláru bennünket?

— Ez nem fog eláruolni, arról jótálok.

— Nagyon szépen köszönöm — szólt Joselin a kapitányhoz. Mit kívánjak maguknak?

— Kivánd azt, hogy sikerüljön nekünk Károly király hadseregéhez jutni és ott zsolába állni.

— Teljes szívből kívánom ezt nektek, hogy felhagyjatok a rablással és vitéz katonákká legyetek.

R. Joselmann tovább vonult az útján, rettenetes nélkülözések között. Ahol zsidókat ért, nem árulta el kilétét, nem akarta, hogy ünnepelek.

Nagy nélkülözések után eljutott Bécsbe és Bécs környékén érte őt Tisó-beov napja. Leült egy várkastély romjai közé és ott mondta el a gyászdalokat a zsidóság régi és jelen szenvedései fölött. Egynéhány nap után végre elérkezett Bruck közelébe. Amikor bejelentette magát a főherceghez, ez rögtön fogadta.

— I'ten veled, Joselin. Mi vezet téged hozzám? Wormsban büszkén lovagoltál a világ leghatalmasabb uralkodója mellett és igazán szép, hogy most felkeresed a szegény főherceget, a birodalom egy sarkában.

— Felséged tréfál, — szólt R. Joselmann mélyen meghajolva.

— Felséged? — mit beszélsz te Joselin? Ha az én fivérem hallana téged, akkor mindkettőnknek baja támadna.

— Igenis: felséged! — Engedje meg nekem ezt a megszólítást. Én tudom, hogy a császár arra törekszik, hogy az ő szeretett fivérért római királlyá választassa meg.

— Igazán? Te erről tudsz? Mondd el nekem, honnan?

— Wormsba hívtak a császárhoz. Őfelsége a mainzi választófejedelemmel tanácskozott és ügylátszik nem vette észre belépésemet. Ott hallottam, amikor azt mondotta: „Albertem, nekem távol kell maradnom Németországtól hosszabb időre, kinevezem majd testvéremet helyettesemnek, hadd tanuljon bele a német ügyekbe, mert később őt akarom megválasztani római királynak. Nem jó, ha a sok ország egy kézben van. Ha fiam lesz, ennek adom Spanyolországot és Németalföldet. Az osztrák örökös tartományokat, továbbá Csehországot és Magyarországot, úgyszintén a német császári koronát fivéremnek szeretném hagyni”.

Igy szóló őfelsége, tovább nem beszélt, hanem hozzám fordult. És ezért merészkedtem ezt elmondani felségednek.

R. Joselmann hallgatott, a főherceg is hallgatott, mert az, amit hallott, új volt számára.

— Köszönöm ezt neked Joselin, — szólt Ferdinánd hosszu hallgatás után. Azért jöttél, hogy ezt elmondjad?

— Nem, felséges uram, hanem azért jöttem, hogy lábaihoz boruljak kegyelemért, kegyelmezzon meg az én elzaszi testvéreimnek, kiket Prechter ártatlanul kiakar üzni.

— Prechter? Hah! Már emlékszem. Ő azt mondta nekem, hogy a zsidók résztvettek a parasztlázadásban és pottom áron vették meg a rablott kincseket.

— Aljas rágalom ez, felség! Egynéhány zsidó természetesen vásárolt valamit, mert a lázadó parasztok felkoncolták volna őket, hogyha ezt nem tették volna. De a zsidók teljesen távortartották magukat ettől az egész lázadástól.

— Ha ez így van, miért vádolt be benneteket a lovag?

— Meg akarja magát bosszulni a zsidókon. Egy zsidóleányt, egy menyasszonyt elrabolt és Hochfelden várában tartotta, de az apának és a vőlegényének sikerült a zsákmanyt megmenteni előle, mindannyian elmenekültek és dühében ki szeretné üzni a zsidókat az egész tartományból.

— De én azt hiszem, hogy Prechter nős.

— Hogyne, sőt öt gyermeke van.

— Hát ez igen gyalázatos dolog! Hát nálatok zsidóknál, előfordulhatna ilyen eset?

— Felséged köztudomás szerinti szereti a bibliát. Ott olvasható: „Az ibolyák adják illatukat, ajtóink előtt van minden drágaság, újat is, régit is, drágám, neked fenntartottam”. Az Enekek Enekeinek ezen szép mondatát a mi bölcsseink következőképen magyarázzák: Az „ibolya”. az elrejtett helyen virágzó virág, jelenti a zsidó ifjakat, akik a világ szenvedélyeitől távortartják magukat, „a mi ajtóinkon minden drágaság” jelenti Izráel leányait, akik erényeik összességét központosítják magukban, megőrzik nemcsak a „régit”, azaz: a szentírás törvényeit, hanem az „ujabbaknak”, a bölcsseinek előírásait is. Ezért mindig tiszta nálunk a családi élet s ez erősített meg bennünket és tartott fenn a rettenetes szenvedések között. (Folyt. köv.)

Divatos, izléses parókéák hullámos hajból

PIECHNIK és MECHTL-nél

Hajműteterem, IV., Váci-utca 18.

Mérsékelt árak!

HIREK

NAPTÁR

Kedd-serda: Rajs-chajdes Chesvon Sabosz Najach, Chesvon 4 Sényi-chamisi-sényi bencsolás Gyertyagyujtás (Bpest) : 4.50 שנה kimenetele „ : 5.50 — Sényi-chamisi-sényi —

Felkérjük igen tisztelt előfizetőinket, hogy az esedékes előfizetési díjakat postafordultával be- küldeni sziveskedjenek.

Magas látogatások a prágai „Altneu” zsinagógában. Prágából jelenti tudósítónk: Masaryk elnök temetése alkalmából Szűkajsz ünnep első két napján előkelő vendégei voltak az évszázados, híres *Altneuschulnak*. A zsinagógában megjelent többek között *Leon Blum* volt francia miniszterelnök családjával, *Newton* angol miniszter, *Winterton* angol királyi kiküldött. *Fischhof* Ferenc fő-tisztviselő üdvözölte a hitközség nevében a magas vendégeket, akik áhitattal szemléltek a zsinagóga évszázados légkörében a tradicionális régiségeket, vallási emlékeket és eme szentély szakszerű, fáradságos kezelése fölött a legmélyebb elismerésüknek adtak kifejezést.

A budapesti orthodoxia Tóra-ünnepéről vezércikkünkben számolunk be. Itt pótlólag megemlítjük a Frendiger-cég, hathatós részvételét az ösztöndíj-akcióban, továbbá, hogy a köv. bocherek tartottak halachikus felszólalásokat: Hirschler, Gruber, Eichel, Oppmann, Blau Imre, Brodi, Deutsch, Neumann (Óbuda), Roth Sándor, Ganzfried, Eckstein, Bernath, Platschek, Kasziner, Frank, Gutenplan, Walter, kiknek tolmácsolásában a legkülönbözőbb talmudi témák kerültek és igen figyelemre-méltó megvitatásra.

Sulyos antiszemita kilengések Lengyelországban. Hajmeresztő dolgokat jelentenek Lengyelország számos helységéből. Varsóban, Radomban, Lodzban, Vlnában, Lembergben, Bielitz-Bialában félelemben töltötte el az ünnepeket a zsidóság. Huligánok megtámadták a békésen járó-kelő zsidókat és a templomokból hazatérő ajtatoskodókat. A külvárosokban bezúzták több zsidó ház ablakait.

Kiskőrösön elhunyt Szekulesz Sámuel 76 éves korában. A mindenki által tisztelt és közbecsülésnek örvendő népszerű „Samu bácsi” temetésén az egész város résztvett, felekezeti különbség nélkül. Az elhunyt végső kívánságához hiven gyászbeszéd nem hangzott el. Szabolcs Testvérek lapkiadó és nyomdatulajdonosok édesatyjukat gyászolják a megdicsőülten.

A galantai jesiva volt tanítványai egyesületének nagy összejövetelét Sabosz Vajéróra határozták el. Erre az összejövetelre, már előre nagy érdeklődés nyilvánul meg, mivel a nagygyűléssel kapcsolatban fogják megtartani a jesiva új bészahmidrosának felavatását is. A *Chavurasz Talmidim* vezetősége széleskörű intézkedéseket tett a nagyjelentőségű összejövetel sikerének biztosítására. A nagyszabású összejövetelre „*K'diso risajno kidso lesató*” szövegje (Megille 10) lett kiadva.

Hölgyeink figyelmébe! Ami elegáns és divatos, őszi és téli selyem, szövet, bársony és egyéb divatárunkban, legelőcsöbbsen beszerezhető: *Spitz Hermann* cég áruházában, *Erzsébet-körút 34.*

Békésabaról jelentik: „Hitközségünk szeptember 18-án szombat este megtartott képviselőtestületi ülésén több képviselőtestületi tag szövegét a Zsidó Ujság szeptember 5-i számának nyilttéri rovatában megjelent, hitközségünkre vonatkozó nyilatkozatot és ezzel kapcsolatban a képviselőtestület újból határozatilag kimondotta, hogy a békésabari orth. hitközség esatlakozik az Agudához”

Sajforfuvás a Nyugati Fal előtt. Hatósági intézkedés, az 1931. évi „Szentfal-törvény” tiltja a harsona megfuvását Jeruzsálemben a Nyugati Fal előtt. Ennek dacára csaknem évről-évre megismétlődik *Jajmkipür* kimenetelek az eset hogy egy-egy elszánt cionista ifjú megfújja a tekiót. Így történt az idén is. *Kutsera Arje* betarista fiatalember megfújta a tekiót, amiért féltévi fogház-szal sújtották!

A debreceni statusquo hitközség a dr. Schlesinger Sámuel főrabbi halálával megüresedett főrabbszékét a napokban megtartott választóközgyűlésén dr. Silberstein Adolf siklósi főrabbiával töltötte be.

Az 5697. év zsidó martirjai. A „Zsidó Távirati Iroda” közlése szerint az elmúlt zsinagógai évben negyvenketten estek gyilkos kezek áldozatául a zsidósághoz való tartozásuk miatt: 22-en Palesztinában és huszan máshol, főleg Lengyelországban. A legújabb szentföldi mártir: *Rabbi Eliezer Gerstein*, aki 1½ évvel ezelőtt került Litvániából Jeruzsálembé. Rajshasonó előtti péntek este, amint a Nyugati Falnál elvezte imáját és hazafelé tartott, egy arab lelőtte. A „Choféc Chájim” tanítványa volt.

A „Tél Talpijajsz” Tisri havi száma többek között érdekes halachikus leveleket közöl a megdicsőült munkácsi főrabbi, továbbá Frankl Adolf z. c. l. tollából. Hozza a Bécsben lakó R. Jiczchok Jeruchom altstadi gaon levelét mely szerint nagy meczvó az erkölcsi és anyagi támogatása ezen havi folyóiratnak, mely évi 6 P-ért megrendelhető a szerkesztőnél: Welcz Izráel rabbinál, Budapest, Kertész-utca 27.

A szendrői orth. hitközség tisztújítása: Groszmann Jenő elnök, Preszler Miksa gondnok, Friedmann Ferenc pénztárnok, Riesner Izidor ellenőr. Választmány: Friedmann Péter, Spiegel Ödön, Fried Jenő, Spiegel Aladár, Glück Ernő, Einhorn Ignác.

A kereseti lehetőségek javulnak, a termelés emelkedik, a kereskedelem megélénkül, a vásárlóképeség, a fogyasztás növekedik, az építkezések megindulnak... Ezeket halljuk, olvassuk mindenfelé, tehát alapos a kilátás a szebb, boldogabb jövő iránt. Ennek elérésére nagy alkalmat nyújt az osztálysorsjáték is, mert kedvet, bizalmat, reményiséget önt az emberekbe. Október 16-án kezdődik az új osztálysorsjáték, tehát rendeljen egy sorsjegyet bármelyik

PARÓKÁT

legszebb kivitelben készült hullámosított hajból; javítást, onkolást olcsón vállal

HEISZ JENŐNÉ
parókakészítő és női fodrász,
Budapest, Király-u. 53.

Orsz. Tomché Jesivosz Egyesület, Győr

Postacsekkszám: 40.530.

III.

Körösladány: Dr. Salzman Aladár 5, Ulmer László 4, Altman Miksa, Blau Lajos, Dr. Markovits József, Weisz Imre 3-3, Gerő Miksa, Licht Mór 2-2, Grünfeld J., Herz L., Schwarcz M., 1.50 — 1.50, Grosz M., Steiner M., Weisz K., 1-1, kisebb ad. —80, össz.: 33.30.

Kóta: Fried Adolf 10., Rosenberg Rudolf 3., Weisz Mór 2., Berger Ármin, Weisz Lipót 1.50 — 1.50, Berkovits Herman, Grosz Mór, Rosenberg Miksa, Schwarcz Ign., Sterk Lipót, Weinstock Károly, — Mór, Weisz Mór, 1-1, kisebb ad. 5.50, össz.: 31.50. Lajosmizse 10., Lónya 10.30, Lórenci 6.50.

Láca: Láng Adolf (Cséke) 6, Czikk Testv. 2.50, Juszkovits Jenő 2, Gottlieb B. 1.50, Gottlieb Mór, Neumann J., Pollák L. 1-1 kisebb ad. 1.50, össz.: 16.50.

Lak: Reinitz V. 1, Bernáth J., Friedmann, Krämer, Krausz, Reinitz J., Singer L., Singer S., Weisz (Damak) —50 —50 össz.: 9.

Mezőladány 14., Mihályfalva 5., Miskolc Zussmann imaház 5., Monok 10., Moson 71.56, Mosonsztyános 10.

Mád: Moskovits Dávid 3, Brenners József, Groszmann Zoltán, Salzer Jenő, Teitelbaum Manó 2-2, Bendeth S., Brunn D., Deutsch Elk., — Ernő, Flegmann H., Fried D., Friedländer J., Grünwald E., Kohn Mikl., — Mór, László I., Löwy Á., Morgenstern J., Planer B., Roth J., Schwarcz Z., Sichermann Mór, — Sal., Spitz M., Szamet A., — Mend., Teitelbaum Miksa, Zipszer Herm., — Henr. 1-1, kisebb ad. 9.82, össz.: 44.82.

Máriapócs: Ingber Ferenc, Reiner Bernát 5-5, Klein Márton, Reiner Sándor, Weinberger Dávid, — Mór, Weisz Izidor (Caenger) 2-2, Weinberger Henrik 1.50, Fixler Sándor, Fried Mór, Grósz Mihály, Lőrczei Ármin, Weinberger Ernő 1-1, kisebb ad. 2, össz.: 29.50.

Magyarbányhegyes: Schwarcz Sándor (Nagyvárad) 6.80, Schneck Lázár 4.20, Stern Dávid 4, Löwy Hermann 3.80, Grosz József 3, Reichmann József 2.70, Braun Nándor, Krausz-család 2.50-2.50, Borostyán Lajos, Kohn Ign., Löwy Lázár 2-2, Pollák F. 1.80, Bajor A., Citrom M., Katz M., Schneck J., Steinberg L. 1-1, össz.: 42.30.

Mátészalka, Spitzer minjon: Friedmann Miklós 2., Bakó Mór, Blau Áron, Grünbaum Mór, ifj. Kuhn Dezső, Pollák Emil 1-1, kisebb ad. 6.60, össz.: 13.60.

Megyaszo: Rosenbluth József 2, Eisler N. (Tarcal), Fischbein D., Fendrich H., Fried Sándor, Groszmann N. (Szerecs), Glückmann N. (Dobsza), Spierer S. 1-1, kisebb ad. 5.18, össz.: 14.18.

Mezőcsát: Altman Fábán főrabbi 1.50, Schwarcz Imre 4, Liber Lajos 3.62, Krausz Jenő, Schirmer Sámuel 3.56-3.56, Schirmer Miklós 3.12, Glatstein Miklós, Seif Simon 2.90-2.90, Roth Károly 2.76, Schwarcz István 2.60, Frank Zoltán, Friedländer Sándor 2.50-2.50, Schwarcz Sándor, — Vilmos ifj. 2-2, Beck J., Heimfeld J., ifj. Schwarcz D., 1.84-1.84, id. Schwarcz V. 1.78, Neumann M, Sprei S. 1.50-1.50, Engel L., Friedmann H., Lefkovits V., Reich Gy., Weizbluth J. 1.45-1.45, Mehrel J. 1.20, Glatstein B. 1.04, Schwarcz I. 1.02, Berger M., Dr. Bergmann Z., Ferenc L., Grünberger V. 1-1, kisebb ad. 3.40, össz.: 67.73.

Mezőkovácsháza hitk.: Rubinstein Á. D. főrabbi 1, Brüll Sám. 3, Grün Simon, Grünfeld Sándor 2-2, Glauber Péter, Gubbmann Manó, Rosenfeld Mór 1.50-1.50, id. Brüll Miksa, ifj. Brüll Miksa, — Sándor, Blum Jenő, Dr. Fekete Sám, Gold Herman, Grünfeld Áron, — Leó, — Vilmos, Heimann Salamon, Kohn Jenő, Löwy Lipót, Moskovits Ign., — Jakob, Penner Lipót, Schreiber Áron, Weisz Sándor 1-1, kisebb ad. 11.66, össz.: 41.16.

Jesiva: Löwy Dezső 1.36, Brüll Ign., Gombó Ábr. 1-1, Fein M. —60, Kesztensbaum Á., —Móz., Moskovits K., Rubinstein H., —Mór —50—50, Mauskopf H. —40, Zinner S. —30, kisebb ad. 2, össz.: 9.16

Mezőnyárad: Friedmann Miksa, Frisch József 1-1, Cink Árpád (Noszvaj), Schwarcz Dezső (Alsóbrány), Steiner József, — Nándor —50—50, össz.: 4.—

Mezőtúr: Izsák Jakab 3, Gellért Dezső, Goldschmid József, Salzman Sándor, Vas Sándor 2-2, Illovszky János, Silberer Dávid 1.50-1.50, Bleier Sándor, Dr. Deutsch Sándor, Deutsch Sándor, Epstein Géza, Goldschmid Ernő, Gruber Márton, Herczeg Gyula, Landsmann Mihály, Salzer Lajos, Dr. Schulcz Fülöp, Schwarcz Géza, Tauber Izidor 1-1, kisebb ad. 5.50, össz.: 31.50.

Miskolc, Vay-úti templom: Fecher Dezső, Krausz Lajos, Landau József 3-3, Brieger Hermann, — Sándor, Klein Aladár, — Hermann, Trauer Emanuel 2-2, Markovits Testvérek 1.50, Fürth L., ifj. Grünwald, Guttmann N., Klein A., Neumann F., Schlosser J., Schwarcz S., Spielberger E., Trauer O. 1-1, kisebb ad. 6.50, össz.: 36.—.

Nádudvar 51.50, Nagyigmánd 12., Nagykálló templ. 62.40, Bész Hamidros I. részl. 30, össz. 92.40, Napkor 16.60.

Nagydobos: Gönci Miklós, Kalla Kálmán, Schönwald Lajos 3-3, Fuchs Artur, Kalla Jakab 2-2, Adler József és fia, Weisz Izráel 1.50-1.50, Winkler Mór 1.30, Spitzer Béla 1.10, Blau Adolf, Blum Dezső, Kalla Lajos, Klein Sándor, Schönwald Testvérek 1-1, kisebb ad.: 4.50, össz.: 27.90. (Folyt. köv.)

Tokajból jelentik: Az egész város osztatlan részvéte mellett temették el f. hó 3-án a szombaton 73 éves korában elhunyt *Seiller Mór* vaskereskedőt, aki a hitközségi életben hosszú évtizedeken keresztül áldásos tevékenységet fejtett ki. Temetésén, — amely az általa épített bész-hámidros előtt folyt le, — a hatóság képviselőin és számos másvallásuakon kívül a hitközség színe-java résztvett. A heszpedet Jungreis Nándor főrabbi tartotta, aki szívferható beszédeben méltatta az elhunyt érdemeit, különösen a bészahmidros építése, továbbá egy értékes Széfer-Tóra adományozása körül szerzeteket.

Sírköavatás. Szomotoron Tisri 11-én avatták fel az Ov 19-én elhunyt *Rubin Sándorné* síremlékét. A megdicsőült — aki R. Jesájo Rubin ermhályfalvi főrabbi menyé és R. Mechl Szometer unokája volt — messze vidéken híres volt jószívűségéről, vallásosságáról, nemes érnéyeiről. Hat gyermekén kívül a környék szegényei is valóságosan édesanyjukat veszítették a boldogult *Cháje Fége* nagyszonyban. — תצטק

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Többeknek: Egyéni érdeket szolgáló (vendégszónoklatokról, dróság tartásáról, kántori vendégzereplesekről stb. szülő) közleményeket csakis előzetes díjazás ellenében közlünk. — Prága: Szivesen vesszük a beígért közléseket. — T. M. főrabbi: 12 pengőt köszönettel megkaptuk. — L. N.: Mult számunk 3. oldalán a középső hasáb második bekezdésének 5. sorában „Zsidó Híradó” helyett „Magyar Zsidó” olvassandó.

BECKERT HUGÓ
parókakészítő specialista
A legújabb modellek állandóan raktáron.
Budapest, Dob ucca 27
(Skrek-ház) Mérsékelt árak!

Vásároljon
osztálysorsjegyet
TÖRÖKNÉL
Nyereményhúzás
október 16. és 19-én
Török A. és TSA
BANKHÁZ RT.
Budapest, IV., Szervita-tér 3.
Egy sorsjeggyel elérhető legnagyobb nyeremény
200.000 Pengő
I. osztályú sorsjegyjárak:
Egész sorsj. Fél sorsj. Negyed sorsj.
P 28. — P 14. — P 7.—
TELEFON: 182-066, 180-961.

CSALÁDI HIREK

(Négy sorig 4 P, azonfelül soronkint 1 P)

Stern Elluskát, Stern B. Sámuel z. l. leányát, eljegyezte *Csillag Artur* Budapest. (Szombati gratuláció mindkét részről: Stern, Paulay Ede-u. 20.)

Baum Ibolyka Sárospatak és *Goldstein Lajos* Sátoraljaújhely-Budapest, jegyesek.

Bogler Sárka és *Bogler Salamon* f. hó 8-án tartják esküvőjüket B.-keresztúron.

Groszmann Annuska Kosice, *Adler Miklós* Nagydobos jegyesek.

Löwenstein Matild Beled, *Baruch Lipót* Bonyhád jegyesek.

Fisch Irénke Debrecen, *Herskovits Artur* Tetétlen-Püspökladány jegyesek. Minden külön értesítés helyett.

Klein Gitukát Klein Ábrahám leányát Bodrogkeresztúrról eljegyezte *Weinstock Sije* Kisvárd. (A kisvárdai T.B. szívf. gratulál.)

Fisch Gézának (Nyiregyháza) *Berger Olgává* (Büdszentmihály) való eljegyzéséhez szívélyesen gratulál a *Tiferesz Bachurim*, Nyiregyháza.

Weisz Mór budapesti orth. süteménygyáros, Beréssz szombatján ünnepelte Slajmaj Jehüdo fia barmiczvo-avatását, igen fényes ünnepség keretében. Az ifjú kitűnő szónoki készséggel előadott psentlije és magidusz-beszéde magával ragadta az egész megjelent fővárosi orth. elitközönséget, mely az ünnepeltet és örömszülőket szünni nem akaró ovációban részesítette.

A karcuság titka

EHRENTÁLNÉ (Geczovits Renée)

füzőszalon, Dohány-u. 39.

Telefon: 140-264.

HEIDEN JENŐ
OPTIKA—FOTÓ

Budapest, VII., Király-utca 21. szám.

Telefon: 1-381-10. Szombaton zárva.

**Eredeti angol szövet-
különlegességek****Kazár Nándor**

posztókereskedőnél V., Deák Ferenc-u. 14. — Szombaton zárva

PARÓKA

különlegességek

Modern és tartós kivitel
Tartós ondolálások, alakítások
Olcsó árak**ALTSCHÜLER**

BUDAPEST, VII. CSANYI UCCA 12

(Királyucca sarok)

Telefon: 1-310-79

Apró hirdetések

Pályázatok és apróhirdetések díjazása: Minden szó egyszeri beiktatása 16, vas-tagon szedett betűkből 32 fillér. Állást-keresőknek 10, ill. 20 fillér. Legkisebb hirdetés díja 2 pengő. Az összeg előre küldendő be; lehet 10 filléres levélbélyegekben is.

FIATAL kezdő gyors- és gépirónó némi német tudással állást keres „Szerény igények” jellegre.

KERESEK azonnalra szigorúan vallásos leányt orthodox háztartásvezetésre. Weber Izsák, Makó.

VAS-FÜSZER üzletembe felveszek segédet kezdő fizetéssel, vagy nagyobb fiút tanulónak. Brack Fülöp, Jászkarajenő.

NACH DER SCHWEIZ gesucht frommes, fleissiges, selbstständiges Mädchen für streng rituellen, kleinen Haushalt. Gute Behandlung und Lohn. — Offerte mit Bild und Referenzen unterm „Streng religiös”. (40 H. Marke.)

Jelígés levelek továbbításához 20 filléres bélyeg mellékelendő.

FELVESZEK azonnalra fiatal szombattartó üvegeségédet. Jozefovits József, Szerencs.

VALLÁSOS asszonyt vagy leányt keresek háztartásomhoz. Ajánlkozók fizetésmegjelöléssel írjanak. Waktor Márton, Ape.

SZINJELESEN négy kereskedélmít végzett 17 éves vidéki árvalány elhelyezkedne. Cim: Weisz Lajos, Budapest, Klauzál-tér 3. II. 14.

FRIEDLÄNDER József képesített kőfaragó SIRKÓRAKTÁRA: Debrecen, Piac-utca 60. és Kassai-út 37. (Mátészalkán, Gróf Tisza István-utca 6.)

SZEGÉNYSORSU 22 éves kirakatrendező fiatalember vidékre bármely állásba elhelyezkedne. Klein Tibor, Bpest, Gróf Zichy Jenő-u. 44. I. 5.

Stern füzőszalon

modern és olcsó. Sip-utca 6. II. em. 1. Lift. Telefon: 135-460.

INTELLIGENS jömegejelenésű volt talmudista, keres a gyakorlati életben hozzáillő munkakörben elhelyezkedést. Cim válaszlappal „világiakban jártas” jellegre.

KISSASSZONYT gyermekekhez azonnalra keresek. Klein Ármin, Bpest, Király-utca 89. III. em.

SZOMBATTARTÓ intelligens vagyonos vidéki textilkereskedő saját főpiaci házában, keres 25 éves művelt jámbor hajadont megfelelő hozománnyal. Levelek „Megelégedés” címre a kiadóhivatalba.

VARRÓNÓT, vizsgázottat, szigorúan orthodoxat, keresek üzletembe. Szép jövedelem biztosítva. „Hajadon előnyben” jelige.

RÉSZLETSAKMÁBÓL ügynököt megadott bpesti címek látogatására alkalmazok. „Kollekcióval” jellegre.

IMAKÖNYV dr. Fényes Mór új magyar fordításával, liturgiái magyarázatokkal, megjelent *Steiner Arminné héber könyvkereskedés* (VI., Király-u. 8.) kiadásában.

VIDÉKI SZÜLŐK, ha gyermeküket a fővárosban jól akarják elhelyezni, forduljanak *Virág Gyúlához* (VI., O-utca 42.), ahol néhány fiú szigorúan rituális elsőrangú ellátásban, gondos felügyelet- és kitűnő nevelésben részesülhet. Az összes középiskolák és a Zeneakadémia közelében. Legjobb referenciák.

TALISZ ELVESZETT Jajmkipür kime-netelekor, valódi ezüst knöpfel-atórával, a „Tajrasz Cheszed” beszhamidrosból. Megtaláló, vagy vevő, jutalomban részesül. Braun Izráel rabbi, VII., Szövetség-utca 43.

AZONNALRA felveszek fiatal bőrkereskedőségédet, ki vidéki vevők látogatásában jártas. Stern Miklós, Bolyok. JÓL FŐZŐ gyermekszerető perfekt szakácsnót keresek orth. háztartásba. „Győr” jelige.

DRÓSEKAT németül ünnepélyes alkalmakra (barmiczvo, chaszene, próba és székfoglaló stb.) 5.50 P előzetes beküldése elenében, psentlit külön díjazással, diszkréciónal szállít: *Braun Izráel rabbi*, Bp., Szövetség-utca 43.

ZUGLIGETBEN villamos és autóbussz-vonal mentén, modern villában, gyerekeknek, felnőtteknek, családnál penzioszerű orth. ellátás egész éven át. Templom a közelben. Ünnepekre előjegyzés: Schifferné, I., Arnyas-út 10. Telefon: 164-838.

Felelős szerkesztő és kiadóhivatalos:
GROSZBERG JENŐ

Klein S. nyomda, Bpest, VI. Lovag-u. 14.
Telefon: 1-111-95.

ZSIDÓ UJSÁG

AZ ORTHODOX ZSIDÓSÁG FÜGGETLEN HETILAPJA

Alapította:
Groszberg LipótSzerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, VI., EÖTVÖS-UTCA 26/C.
Telefon: 1-238-08. Csekkszám: 60.791.
Egész évré 20 pengő. Külföldre P 25.Szerkeszti:
Groszberg Jenő**Hívjuk életre a nyilvános
joggal felruházott rabbiiskolát!**

Ünnepek után, lelkes, kiváló, szent hitvadásukat átérző főrabbi és rabbi maguk köré csoportosítják a Tóra szavaira szomjuhozó ifjúságot és irányítják őket a szent Tan tanulmányozásában. A jesiva ifjúsága éjjel-nappal merít a Talmud kimeríthetetlen tengeréből, a világ csúfsága, kegyetlensége és jogtálsága elől menekül a Mindenható világába, a választóörvények eszmekörébe és ott szívja magába a halhatatlanság illatát, az élet igazi céljának, a lét igazi értékének tudatát. Szent, önzetlen szellemi munka folyik most mindenütt, ahol lelkes, szorgalmas, ifjúságuk erejét a szent célnak feláldozó ifjak tanulják a Tórát.

Különböző intézmény a jesiva! Akik odamennnek elmélyedni a tudományba, azok nem a kenyérkereset céljaira tanulnak valamit, nem világi dicsőséget akarnak elérni, nem akarják a Tórát kenyeretszerző szerszámmá lefokozni, sem dicsőséget, hírt jelentő koronázni alakítani. A tudásnak eme szent önzetlenségét a mai világ nem ismeri. Nem is tudják elképzelni, hogy szülők elküldik otthonról 14 éves gyermekeiket, eltöltetik velük az ifjú éveket, tulajdonképpen gyakorlati cél nélkül. A Talmud szerint a szent Tantól elpártolt *Eliso ben Avijó-nak* („Aché”) a zsidóságtól való elrugaskodása abban nyilatkozott meg legelőször, hogy bement a Tórát tanuló ifjúság körébe és egyik-másikhoz így szólt: „Te okosabban tennéd, ha szandalkészítőnek mennél, te meg szabónak, te meg ács lennél”. A pogány világ felfogása nyilatkozott meg ebben! A pogány világ nem értette meg a zsidóság gondolkozását. Egyes római írók a zsidóságról azt mondják, hogy — istentelen. Mert az ő elképzelésük szerint a zsidóság, akinek nincsenek szobrai az ő itenéről, csak istentelen lehet. A régi félreismerés s a dolgok mélyébe nem tekintés állandóan kísérti a zsidóságot és

ennek kell tulajdonítanunk azt, hogy egyes vidékeken a hatóság különféle okok és ürügyek hangoztatásával megakarja akasztani a jesivák gyönyörű és eszmei működését. Szükség volna tehát jogi helyzetük emelésére a külvilág felé.

A jesivák helyzetét és presztizsét a külvilág felé nagyon emelné, ha az egyiket, az államtól elismert nyilvános rabbiiskolai jeleggel felruháznák és így hivatalos talmudi főiskola rangjába helyeznék.

Magyarországon minden felekezeten van az államtól elismert papnöveldeje, szeminárium, lelkészképzője, csak az orthodox zsidóságnak nincs. A régi, pozsonyi nyilvános rabbiiskolának jogi helyzetébe senki nem lépett. Az orthodoxia vallási

céljai érdekében való tehát: ennek a félreértésre alkalmas adó visszasszágnak megszüntetése. Az illetékes fórumoknál el kell intézni a nyilvános orthodox rabbiiskolai kérdés. A részletek kidolgozása nem tartozik reánk. A magyar orthodox rabbiar bölcsessége vezetőségünkkel karöltve megtalálja a helyes utat a dolgoz nyelbeütésére. Itt nem versengésről, az egyes jesivák értékeléséről van szó, hanem a jesivák egyetemes tekintélyéről kifelé és az orthodoxia jogáról befelé.

Az ügy elintézése azzal az üdvös eredménnyel fog járn, hogy a jesivai oktatás zavartalanabban fog folyni. Ennek az érdekében pedig mindent megtenni — ez az orthodoxia számára a legminimálisabb követelmény.

Játék a szavakkal

A békebeli Oroszország egy kis zsidó városkájában történt. Az egész zsidó lakosság az utcán van és nevet egy eszelős ember bukfenecin és mókáin. A tömegben ott áll egy könnyező asszony. Egy idegen megkérdezte miért sir, amire az asszony azt felelte: „En is nevetnék, ha ez a bolond nem az én fiam volna.” A jiddis novellairónak ez a jelenete jut eszünkbe, amikor hétről-hétre olvasunk a magyar sajtóban a zsidókérdésről való beszédeket, kijelentéseket, írásokat. Olyan sok ellentmondást, lehetetlenséget, furcsaságot produkál ez az összevisszaság, hogy nevetni lehetne rajta, ha nem a mi bőrünkre menne az egész. Így például közhellyé vált az a kijelentés, hogy nem gyűlölik az egész zsidóságot, csak a nemzeti szempontból megbízhatatlan részt, ellenben a nemzeti községgel tartó zsidó réteget keblükre ölelik. Csak e héten történt például, hogy

Makón nagy összejövetelt tartott a „márciusi front” néven tömörülő politikai csoport. A beszédekben követelték a különféle szociális feladatok teljesítését. Hangzottak a demokrácia szükségességét, a zsidóságról pedig megállapították, hogy nem védik a magyarságra nézve káros elemet, ellenben nem akarják kiközösíteni a magyar sorsot vállaló zsidó réteget.

Természetesen adósk maradtak annak a megjelölésével, hogy hol találunk Magyarországon zsidó réteget, amely megtagadja a magyar haza iránti kötelességteljesítést, vagy szeretetet? Még békeidőben írta meg *Ágai Adolf* humorosan, hogy Magyarországon nem lehet komoly antiszemitizmus, mert minden antiszemitának van házi zsidója, akivel kivételesen óhaj, tehát minden zsidó sértetlen marad. Ez így lehetett békeidőben, most azonban nincs kedvünk humo-